

Kala Ingrid:

„Järgmätsest aolehest saava’ ka lehelugõja’ tiidä, määndse’ tüü’ om žürii ja rahva puult tunnustõt.”

lk 9

Mägi Melani:

„Setomaa muusiumi üteh-haardva õhkkund pakk kogõmust, mia’ ület traditsioonilisi arvu-saamisi muusiumitüüst.”

lk 9

Hörna Aare:

„2. mail 2024 – tuul kuupääväl, ku vana kalendri perrä pühitsedi Obinitza kuul-kerk, sis 120 aastakka ildampa pühits esä Viktor Ilmaveere keskusõ.”

lk 12

Setomaa

Hind 1.50 eurot

Mai 2024, nr 5 (414)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Lihavõõtõ aigu külästä küllä

LÕIVU MERLIN

Šool aestagal tekk nii kevväi ku kalendri säänest vigurit, õt pühä’ tulli’ ilda ja kõrraga’ tull otsa ka’ juripäiv. Mälehtägi-i säänest aigu, ku vaiht näil katõl pia olõki-is. Setomaa heränes keväjä ku vahtsõlõ elolõ ja kultuurielo nakas häitsemmä. Kerigupühiga’ käävä’ üteh kirmasõ’ ja nuid paistus õga aestaga inäbä olõvat, selle õt külä’ omma’ naanu’ umakülä pühhi vahtsõst pidämä. Mõni kirmas korjus eishindäst, a töösõlõ om vaia iistvidäjä, ku om olnu’ pikep vaih. Tuu, õt kunagi’ oll mi küläh ka’ kirmas, tähendäs tuud, õt võisi’ jäl’ olla’.

Mäntseltgi’ aol paistu, õt munaloomba oll tett õnnõ Obinitzah – umbõs katõkümne aestaga iist. Toona’ sõidõti tuu jaost üle Eesti kokko, kavvõbast tulnuilõ tutvustõdi Setomaa lihavõõtõ kombit pia nääl aigu. Toona’ käve hõste hulga koolõst latsigruppõ, sh ka’ Setomaalt. A no’ om munaloomba vaest pia õgah seto küläh. Loomka’ eis’ omma’ ka’ erinevä’ – kas üte vai katõ pesäga’ – olõki-i arvu saanu’, kas tuu arhitektuurilnõ lahendus olõnõs tegijä kunstimeelest vai sutamisõst, õt kas katõ pesäga’ luumkaga’ om inäp kamandamist. Samah sääne eriperä jäi silmä, õt Verskah olli’ üte pesäga’ ja Meremäe vallah katõ pesäga’ loomka’. Vanast aost om tiidä, õt oll sääntsit kotussit, kohe sai kaldõ pääle tetä’, pia-as liivakuurmit kostki’ vidäma.

Hummogu Tartomaalt sõitõh tei kõrraga’ plaani, õt jøvvasi õgalõ poolõ alostamisõ aost. Kõgõ varahappa nakas munaralli Verska muusiumih ja sinnä’ ma kõgõpäält lätsigi’. Nii ku muusiumi vallalõ tetti, olli’ edimäts’e huvilisõ’ kohal ja hõörtäminõ läts kauma. Tulija’ olli’ tennü’ kõrdapiteh kodo-tüüd, korvi’ olli’ munnõ täüs, üts ilosap ku töönõ. Kultuurimaja man naas trall tsuut ildaba ku muusiumi man ja tuu jäi mul kuvvagimuudu katõ silmä vaihõlõ. Ummõhtõ sääll oll olnu’ päämäne trall – võisi’ üldä, kaieh peräst pilte ja videoklippe päält. Om õks hüä, õt inõmisõ’ võtva’ üles ja jagava’ tuud ka’, selle õt eis’ jøvva-ai vai saa-ai õgalõ poolõ, a saat tiidä, midä tetti ja kuis oll.

Edesi sõidi Obinitza. Tii läts müüdä Piusast ja ku ma tuud liivast mäekülge kai, sis tull mõtõh, õt vot koh luudus om inõmisi abiga’ tennü’ suurõ

Obinitzah loomkal.

loomka! Samah, tuu om õks nii suur, õt sääll piäs jaanalinnu munnõ veertämmä. Pelädä’ om, õt müüdä liivast mäekülge edesi-tagasi joostõlla’ pikält viisisi-i. Pallõ lihtsap om õks kohki’ moro pääl munnõ asi ar’ õiõnda’.

Taarka Tarõ moro pääl oll Hörna Aare loomka kõrda säädnü’ ja sääll om tuu olnu’ jo aestakki üte kotusõ pääl. Õgas õdagu liiva lakja aeta-ai, tuu jääs uutma järgmäist aastakka. Suvõl latsõ’ saava’ liiva seeh mässädä’. Ku ma uurõ, õt kuis nuidõ loomkidõga’ sis om, õt mõnõh kotusõ om üte pesäga’, töösõh jäl’ katõ pesäga’, sis tull vällä, õt tuu olõnõs innekkõkõ tegijäst. Hörna Aare tege säänestmuudu, kuis tälle 80ndäil opas Kulla Illo.

Taarka Tarõ moro pääl om lihavõõtõ aigu kõo munaloomba ja võistlus, koh peetas täpset arvõstust. Kõgõpäält omma’ latsõ’ ja ku näil omma’ uma’ muna’ viirdümmä ar’ last, sis peräst näid tulõva’ suurõ’. Kõigil omma’ ilosast värmit muna’ üteh. Kuulda’ om laulu ja pillimängu. Majast seest saat hüvvä ja parebat kihäkin-tüsest. Mullõ tuudi šool kõrral väiga’ hüä ugrimugri seljanka, minkõ tege erilitsõst tuu, õt sisse oll pant kõkkõ, midä eläjä seest löüdä’ võit. Säänest seljanka saa-ai Eestih õga Setomaal kohki’ muial ja tuud tasos pruumi’. Lihakraami om hulga pant. Innidsel aol stüüdi elläi hannast kooni’ silmämunani’ ar’ ja midägi’ lasta-as raisku minnä’. Midägi’ säänest olõ saanu’ vorsti kujol vana ao

päivi aigu Irboskah. Eläjä kasvataminõ om nii suur tüü, õt midägi’ tohi-i ar’ visada’.

Munaveertäminõ Uusvadah

Obinitzast edesi sõidi Uusvada küllä. Mul oll viil nägemäldä’ kõrdasäet külämäja. Paarküm-mend aestakka olõ sääll kirmasõh kaunu’, sama maja iih tandsnu’ ja laulnu’, a no’ tuud maia nii ku olõki-i inäp, om hoops vahtsõ vällänegemisõga’ maja. Nii ku vannu maiuga’ õks, kõrdategemisõ man tull kõik piaaegu vahtsõnõ tetä’. Hoo-lõga’ om maja man kamandõt, pääle ehitüsmihi oll külä ja tegijäst. Hörna Aare tege säänestvärmi, suuri aknidõga’, seeh apar, valgõ ja kultuurielõgi’ jo kau, omma’ filmiõdagu’ ja muu’ kokkosaamisõ’. Seeh istõ kuuh punt kunstnikkõ, muusikit, üts filmitegija, kiränik, hõpõsepä’.

Umvaiihõl kõnõldõh tull vällä, õt Uusvada küläh om kunagi’ elänu’ nõid, kedä külä peläs, ja om kol’ pühä kotust (ludimäke). Nuu’ kotusõ’ omma’ sääntse jovvuga’, õt tuud joudu tundva’ mõnõ’ kavvõba maa takastki’. Parhilla’ om nuidõ kotussidõ pääl huunõ’, selle õt maad saa-ai raisada’ ja maa joud vaia ar’ kääki’. Vanastõ tetti kerigu’ ja tsassona’ sääntsidõ kotussidõ pääle, kohe inõmisõ’ olli’ harinu’ kokko kauma. Tiidä’ om ka’ tuu, õt õigõusk ja maausk omma’ Setomaal olõmah, üts sekä-ai tõist.

Uusvadah kau kipõ muna-veertäminõ, a ütekõrraga’ kõik väsuse’ õks ar’ ja läävä’ kodo

munno tiklõmma ja süüma. No’ om aig täüskasunuil loomka üle võtta’. Ma võta Järvellilli Reinu korvist kats roosat munna. Kuvvagimuudu lätt nii, õt mul õnnahas kõrraga’ kõgõst ilma jäää’, a tuu huvtavap om kaia’, kuis edesi lätt. Tulõva’ vällä huvtava’ nipi’, õt kuis munna rasõhõbas tetä’ ja parebahe hõördümmä panda’ – muna ots tetäs tatiga’ kokko ja pandas kõrrast vasta liiva ja sis lastas muna hüürdümmä. Tulõ vällä, õt tuu tarkus avitaski’ ja mitmõki’ saava’ hindäle loomkast munnõ. Kõgõ inäp tahe-tas kohaligu kunstnigu Rumbi Sirje joonstõt munnõ ja kõik munarallih mängjä’ nägevä’ suurt vaiva, õt näide puult tiile saadõt muna saasi’ kunstnigu umaga’ kokko. Mõnõl õnnahas kodo minnä’ loomka kõgõ ilo-saba munaga’. A kõrraga’ saava’ kunstnigu muna’ otsa ja sis om aig tiklõma naada’. Ahto ütel, õt vanastõ õks olli’ munaloomba ümbre munakoorõ’ – mängvõtt aigu terve päävä ja midägi’ oll vaia süvvä’ ka’. No’ loomka man munnõ kuuri olõ-õi nätä’.

Setomaa pühä’ tege mu jaost kõo erilitsõst tuu, õt sis kuulõt vannu jutta, kõnõlõsõ’ kas vanõbä’ inõmisõ’ vai sis nuu’, kinkõlõ om kõnõld. Sääne jutta kõnõlõmisõ muud eläs edesi. Tulõ mõista’ kullõlda’, a taso-i häbendellä’ küüsüdä’. Kõo om midägi’, midä mõis-ta-ai tähele panda’, selle õt paistus nii õgapääväne. Mille üteh kotusõh om munaloomba katõ pesäga’, a töösõh ütega’? Mille inäp loomka man tikõl-da-ai? Jne, jne.

Lihavõõtõ’ tegevä’ hüvvämiilt nii suurilõ ku väigokõisilõ

KOGERMANI LIIS

MTÜ Seto Küük

Šool aestagal oll suurõp lihavõõtõpühhi pidäminõ viieh kotusõh üle Setomaa: Miktä-mäel, Verska kultuurikeskusõ ja Verska talumuusiumi man, Uusvadah ja Obinitzah. Kind-lahe oll muialgi’ küllih, koh inõmisõ’ sai’ kokko, tei’ muna-loomka ja lauli’. Latsil oll hüvvämiilt munnõ värmi’ ja pidosüüke süvvä’.

Pühä’ tõi’ meele ilosa ilma ja munaloomba’ moropääle, kohe kogosi’ kokko nii väiko’ ku suurõ’. Kukki’ munaloomba tegeminõ ja sääll kamandaminõ om innidsel aol olnu’ päämat-selt vannu mihi teema, koh noorõba’ omma’ umma järe-kõrda uutnu’ vai niisamata kõrvalt kaenu’. Parhillatsõl aol om lubat kõigil osa võtta’, kiä’ tahtva’. Sääntel pääväl tuldas Setomaalõ kavvõbaltki, õt tuust kõost osa saia’.

Šool aestagal liiku jo lihavõõtõ puulpühä müüdä Obinitza dokumentaalfilme tegijä Aljona Suržikova, kiä’ filme, õt kuis ja midä pühhi aol tetäs, ja uurõ, õt kuvvamuuudu om ao joosul lihavõõdõht peet. Pühhi aigu kauti kerkoh, sääll tä käve. Filmipääle võõdõti munaloomba kõrdasäädminõ ja munnõ hõörtäminõ. Nii Setomaal ku ka’ inne muial Balti-kumih filmit lihavõõtõ pidä-misõst tä sääd kokko ERRi tel-misõ pääle järgmäts’e aestaga pühhiaost saatõ.

Miktämäel oll pühhi aost säet vällä munnõ otsmisõ mäng, koh tull tsassonidõ platsilt üles löüdä’ ar’ kääki’ munapesä’.

Pääle tuu, õt mõnõst pesäst sait hindäle karamelka vai muna-kõsõ, oll sinnä’ pant ka’ tarku-sõterri, sait tiidä’ midägi’ vaht-sõt nii Miktämäe küläst ku ka’ lihavõõtõ kombist. Latsi oll Miktämäel kokko tulnu’ hulga, õgal ütel värmit muna’ karbiga’ üteh. Järo Raili juhat kõik kok-kotulnu’ rahva munaloomba mano järekorða ja täpselt oll tiidä’, õt kinkõlõ mitu munna vaia pääle hõörtämist anda’. Tegeligult naas pühhi pidä-minõ Miktämäel jo varra hum-mogu, ku latsiga’ kuuh minti küläseltsi iistvidämisõl kor-termaiu ja hooldõkodo inõmi-silõ uma värmit munnõ viimä ja hüvvi pühhi suuvma. Tuu hum-mogunõ üllätüs tõi nii mõnõ-lõgi’ hüäst meelest vii silmä.

Verskah oll kõgõ inäp muna-hõörtäiji kogonõnu’ kultuuri-keskusõ kõrvälõ hällüplatsi mano. Latsiga’ võiki hõörüdi’ nii vanõba’ ku ka’ vanavanõba’. Samal aol oll illos kullõlda’ laulmist hällü pääl ja pühhi-laula. Peräst võtt Vabarna Jane pilli üskä ja naas pääle tands.

Taarka Tarõ pernaane Hörna Rieka ütel päävä lõpuh, õt külä-lisi oll hulga, a kõo tege hüvvä-miilt tuu, õt umakandi rahvas tulõ kokko. Kavvõbast tulõjit om ka’ hüä nätä’ ja vasta võtta’ ja uma pühä kombit seletä’, a pühä’ omma’ õks sis õigõ, ku tuu liit uma kogokunna ja vana’ kombõ’, sis lätt tuu tar-kus noorõbilõ ka’ edesi.

Lihavõõtõdõ kõrraldaminõ ja ülespildstämminõ sai šool aestagal rahaapi Tarto 2024 Lõunõ-Eesti kogokunnaprogrammist ja oll kõüdet „Seto Kostipäävä’ aestagatsõõri“ projektiga’.

Vanast mängä’ loomkal mehe’.

Setomaa lehe kogo pilt

Sündmuusi maikuuh

KAUKSI ÜLLE

■ **1. mail** tetti pidolikult val-lalõ Ilmaveere keskus. Avamisõl lõigas lindi läbi Lenna ja Lauri poig Kusti. Obinitsa kerigu ope-taja esä Viktor õnnist' maia – innist kuul-kerikut sisse pal-vidõga. Mokornulga kuur oll' tuus puhus mitu laulu tennü, kõrdamisõlõ läts noorõ lau-liku Tarrosõ Triinu-Liisi luud laul. Esinedi nii avamisõl ku avalõunasõõgil. Kohal oll' nii aokiränikkõ, Talina setosit, kiä' kohaliku kogokunnaga köüdet, ku ka valla- ni külärahvast.

■ **3. mail** kõrrald' Setomaa Turism välisõidu Obinit-sa-Meremäe piirkunda ja Luha-maalõ. Üle 40 turismiettevõtja tutv tuuristikotussidõga – nii vahtsidõga ku vahtsõmbas tett vannoga.

■ **4. mail** oll' Verska kultuu-rikeskus üts katsast kotu-sõst, koh esitledi Tarto kul-tuuripääliin 2024 kavah olõvat dokumentaalfilme kogomikku „Metsik lõuna“. Kuigi õtak läts pikäs, selle õt film oll' eis' üle katõ tunni ja inne saiva' viil sõna tegija', oll' siski tegemist peris mitmõkülgse filmiga. Kat-sast lühkokõsõst filmist kogo and mitmekülgse pildi Lõuna-Eestist. Tegijit oll' nii lõunaestist juuriga (Jaan Tootsen, Ülo Pik-kov, Eva Kübar) ku ka läti ja saks peritolu. Võrrõldi seene-niidistikku galaktikaga, kaeti Imäjõkõ ja kassõ üüse Tartoh. Lõuna-Eesti kingokõsõ pääle oll' tulnu elämä saks naane väiko latsõga – ilma muga-vuisilda kuuritaolistõ maja-kõstõ. Piirissaarõl peeti pulmõ ja vanausulisi man ehtedi uhkit jääpäälõidu massinit. Seto kultuuriga oll' kokkoputtumisi katõl filmikesel – Tootseni Jaan, kink vanaesä ja esä omma' foto-graafina jäädvüstänü Võromaa ello mitu põlvõ, kogosi ja lavast

vahtsõst ummi nuurpõlvõ mõt-sikit mälestüisi. Näütteleja' oll' seto ašaarmastaja' näütteleja' ja seto noorõ'. Ülo Pikkovi fil-mikene „Õmblusmasin“ oll' pühendet filmiluuja vanaimäle, a muutu üldistäväs kunstilidsõs filmis Setomaa inemistõ ja per-ride saatusõst sõto ja okupat-sioonõ aigu. Üts filmikene oll' ka üte liinamaja mitmist elota-rõdõst – kui eletäs liinakorteri hõga tunda' tõisi majaelänikkõ. Noorilõ miildü. Nä tiä-i, õt Unt joba „Sügisballi“ om loonu.

■ **5. mail** viirdüv' kirivä' muna' mitmidõ loomkidõ pääl. Muna-korvikõisiga rahvas käve mitu loomkat läbi. Võidõti ja kao-tõdi. Ilm oll' illoõ, toomõ' häitsi', sisaski' tsidsistivä' – nii õt võidi' kõik, kiä' vällä oll' tulnu'.

■ **Toõsõpäivil** tege Obinitsa Uus Teater OUT Obinitsa Gale-riih näüdenidipruumõ. Soovoori om tulõmah kõgõpperreetendüs „Helde puuragoja“. Sobis õgalõ vannusõlõ – kiä tulõtas miilde puiõ avvustamisõ ja näide saa-duisi tarvitamisõ saladuusi, kiä saa tiidä' vahtsõst. Lakõst-ragominõ ja puiõ puidus alan-daminõ olõ-i kultuuri järepi-devüse hoitmisõl õigõ tii.

■ **18. mail** peeti perrepäivä Meremäel. Õks tahetas looma-kõisi müvvä', laulda'-tandsi'. Rahva osavõtt om köüdüsseh ilmaga.

■ **18. mail** kell 15 tetti vallalõ Uusvada külakeskus. Avamisõl oll' vällä pant Uusvada kunst-niku Sirje Rumbi pühäpilte näütis.

■ **23. maist** sõidi' Prantsus-maalõ fokloorifestivalilõ seto mehe' mitmidõ kuurõ liik-mist kokko pant pargikõsõga. Sõidu kõrrald' Moissaci sõpruspiirkund.

■ **28. mail** opiti Obinitisah Lill-maa Terje käest seto mihi vüide ilostõ ja uhkõlt lõpõ-tamisõ nippe – tuttõga vai polmmisõga.

III seto tandsopido

„Kadäh kavvõkõsõ“ pido om sis tuu, mia pääle nakas – kavvõ' sõbrakõsõ' koõtmah, õgaüts om tandsorikas.

III seto tandsopido „Kadäh kavvõkõsõ“ olõ-õi inäp mäki takah. Puulpühä, juunikuu 29. pääväl saa Verska talomuu-seumi kafakopli h tandsõ kaia' ja eis' tandsi'. Kolmandat vuuri peetas seto tandsopido. Kol-mandat vuuri tetäs setokõisi suurõbist suurõp kirmask.

Kolmas om jo sääne, õt om hüä aig eelmädsi kah miilde tulõhta'.

I seto tandsopido „Kagoss kargasõ“ 2018. aastagal johtu tulõma. Ülembsootska paku otsah oll' vaia seto rahvalõ määndsiti lubahuisi anda'. Midä mõist tandsõoppaja üldä' – lubasi tetä' Setomaalõ uma tandsopido, selle õt säänest olõ-õi varahappa olnu. Mia vällä ült, tuu vaia ka ar tetä'.

II seto tandsopido „Kagoh kulatasõ“ 2021. aastagal tull' kuigi kogõmalda. Setokõisilõ lisäst tahtsõ kutsu' ka lähëbit naabret, a pääle Vastsõliina ja Rāpinā rahva saa-as koroona-tõvõ peräst toõsõ' tulla'.

III seto tandsopido „Kadäh kavvõkõsõ“ 2024. aastagal om pikält planeerit pido. Kultuuri-pääliina Tarto 2024 seeh. Soo-

voori üteh sõpruga. Nuidõ sõp-ruga, kiä' omma' samahtõ nigu setokõsõki' tähtsäst pidänu' umma perimust – laula, tandsa, kiilt, kombit ja kõkkõ muud säänest. Timahavadsõl tandsopidol saa nätä', kuvva-muudu pidävä' umma külä-pito mi sõbrakõsõ' – kihnlasõ', mulgi', suidi', võrokõsõ'. Kohki tund aigu inne tandsopido pää-lenakkamist omma' kafakopli h perimuspesä', koh saa oppi' mi sõpru tandsa, laula, näpotüüd ja muud huvtavat.

Kultuuritarga' kõnõlasõ', õt kolmandast nakas pääle tradit-sioon. Aig and tiidä', om näil õigus vai olõ-õi.

Hüä' seto' ja Setomaa rah-vas! Kirjapandminõ seto tand-sopidolõ om amki ümber saanu. Ku sa olõ-õi soovoori tandsja õi pillimängjä õi laulja, saat tulla' tuud illo kaema. Ummi silmi ja kõrvuga kotussõ pääle. Seto tandsopidost saa osa õnnõ Seto-maal. Haara' hindäle, perrele ja sõbrulõ pääsupapõr tandso-pidohe tulõhkist. Vai viil parõp – võta' õkva kats päivä Setomaa jaos ja lasõ' hindä sisse Seto Folk „Aita kanda“, mink ütest tähtsābāst sündmusõst om seto tandsopido.

TORMI PIRET

I ja II ja III seto tandsopido ellokutsja ja morolõ säädjä

Läti nuuriga juhtmist opmah

Eelmidsel ni sool aastagal om käumah olnu projekt „Active Youth“, kohe omma' kokko kutstu tegusapa' Seto ni Põh'a-Läti noorõ'. Tuu om tähendänu mi jaost kõrra kuu joosul kokkosaamisi, koh mi olõ opnu' juhtmist. Ja mitte massinajuhtmist, a inemisi kokkokutsmist ja hüäst meeskunna-juhist olõmist.

GRÜNBERGI MARIA

Tiidmisi jagi' meele erinevā' koolitaja' nii Eestist, Seto-maal ku Lätist. Tuu projekti om põnõvast tennü ka asi, õt mi olõ saanu' kokko õgasaga-matsih kotsih nii Lõuna-Eestih ku Põh'a-Lätih.

Edimäne vuur toimu Põlva lähkoh Loovusaidah, koh mi sai umavaihlõ tutvast, mänge mit-seltskunnamänge, a ka opõ ütstõõsõ kullõmist, märkamist ni kõnõli ja mērgodi, määne piäs olõma üts hüä juht.

Toõsõl kõrral mi sai kokko Lätimaal Ape liinah ni Killu Kolsar kõnõl meele hindä sisse kaemisõst ni hindä harinõ-misi ja mõttõviisi uurmisõst ja muutmisõst.

Kolmas vuur oll' Setomaal Meremäe turismitaloh ni sääl meele näüdati ja kõnõldi mee-diaga suhtlemisõst, mi sai Mir-jam Mõttusõga perrä pruumi' intervjuu andmist ni kaia' ja uma käega kumpi' ka õgasaga-mast foto- ni videotehnikat.

Perämätse' kats kõrda mi sai jalki kokko Ape liinah, ütel nädälilõpul opas Jalmar Vabarna meid üritüisi kõrral-dama ni toõsõl kõrral kõnõldi projekte kirotamisõst, mi oppaja oll' Silja Lehtpuu. Tuu-kõrd planeeriti ütehuuh ka suvõlaagrit, mia om soo koo-lituusi seltskunna perämäne aamõtlik kokkosaaminõ.

Noorõ koolitusõl.

Grünbergi Maria kogo pilt

Kõõ soo ao joosul olõmi saanu' hindäle kõrdapite mano vahtsit tiidmisi ni vahtsit tut-vuusi ka Lätist. Edimätsel kõrral läts meele kõigilõ väega süämehe koolitaja Anti Eipaul, kiä mõist meid läbi mēngo ni jutuaamisi ütest suurõst mees-kunnast köütä'. Lisas aamõtli-kulõ osalõ omma' õgal kõrral olnu' ka õdagutsõ' ütehistmisõ', kõnõlõmisõ' ja väigokõsõ' praasnigu', mi olõ mēngnü' sõnno ararvamisõ mēngo üte Läti turismitalo restorani h, mērgotanu' säälsamah turismi-taloh tulõvikuplaanõ, mēngnü' lätläisiga nii kaartõ ku mere-rüüvlimāngo, sõõnu' ni joonu' nii Lõuna-Eesti ku Läti hüvvä kraami. Niisamatõ oll' äge tuu, ku lätlase' tei' ütel õdagul meele Ape pääl ringkäugi ni kõnõli' soo liina kotusist ni aoluust. Ape tegelikult olõ-i väega suur kotus, a huvtavat oll' tah kaia' peris kõrdapite.

Ka kooltusõ aamõtliku' jao' omma' olnu' vesselä'. Kõõ roh-kõp naardmist oll' vaest sis, ku mi opõ üritüisi kõrraldama ni mitmõ' meeskunna' proomõ' tetä' suuri üritüisi õnnõ paari-saa euroga. Ka edimätsel kõrral Põlva lähkoh Loovusaidah

sai pallõ nalja suurõlõ tahvilõl joonstamisõst ni kirotamisõst. Väega tulisõst võistlusõst läts ka sis, ku toimu hindä vällämõ-tõld üritüisi tutvustaminõ ni kõõ pareba idee välläsortminõ ni kats meeskunda oll' mōlõba' väega hüä ideega vällä tulnu'.

Kokkovõttõst ütle suurõ teno soo projekti iistvidägilõ ni kõrraldajilõ, kiä' omma' noorilõ paknu' nii ägedät kooltust, huv-

tavit kokkosaamisi ni käumisi. Ja ka kimmähe esinejilõ ni koo-litajilõ nii Eestist, Setomaal ku ka Lätist, kiä' omma' meele tar-kuisi jaganu' ni mi loominguli-susõ proomilõ pandnu'. Tehnä ka sood ägedät seltskunda, kin-kaga mi taa kooltusõ läbi tei ni õigõ pia laagrihe lää. Loodami, õt saami naid oskuisi joba piagi eis' kasutama naada' ni midägi põnõvat kõrralda'!

Nuuri liidridõ opmist toetasõ' Setomaa Liit ja Smiltene vallavaltsus

Tulõmah om juuni edeot-sah viil ütime 4-päävane suvõ-laagri ja sügüse ütime lõpõtus. Arõnguprogrammih osalisõ' olnu' Setomaa noorõ' saava' opitut haõta', avitõdõh läbi viiä' Võro maakunna nuuri suvõpäivi nuurihummokut.

Projekt „Active Youth

/ Tegusad Noored“ viiäs ello 1.10.2023–31.12.2024. Projekti elluviimist toe-tas INTERREG Eesti-Läti Programm 2021–2027. Pro-jekti partneri' omma' MTÜ Setomaa Liit ja Smiltene vallavaltsus.

TULLUSA KAJA

Interreg
Eesti – Läti

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Veerna Vorkats käve Võromaa maatiaatrede pääväl

Ku ti käest küüstäs, õt määne om ti kõõ inäp miilde jäänü tiaatreelāmūs, kas ti mõistasi vastust anda? Ma mõista. Tuu om Võromaa maatiaatrepäiv Säpinä küünih 2022. aastagal.

Kats aastakka ildappa, 2024. aastaga maikuu edimädsel pää-väl oll' Võromaa maatiaatre' kutst Lasva rahvamajja. Küüsü-misõ pääle, kas üteh Võromaa tiaatredega võisi püünele astu' ka setokiilne tiaatre Talina lii-nast, ülti kõrraga vastussõst, õt muidohki vōi. Ja soodmuudu sis lätski. Veerna Vorkatsi vaht-sõnõ etendüs „Sa tuud luku tiät?“ oll' ar tennü edimäde mēngmisõ tandso- ja kultuuri-kotoh Modus Talinah aprillikuu 21. pääväl. Väega hüä aig oll' taadsamma etendüst tõist vuuri mēngi' kümne päävä peräst.

„Veerna Vorkats om sääne toistmuudu tiaatre“, kõnõli ma püüne päält inne etendüse pääle nakkamist. „Kõõ tähtsāp mi jaos olõ-õi sukungi tiaatre-kunst. Om hoops seto kiil. Tiaa-trekunst om toõsõ kotussõ pääl – tiaatrekunsti pite kau seto keele opminõ.“

Veerna Vorkats.

Kuusõ Janno pilt

Rõõm om kävvu' säänd-sil sündmuusil, mia' omma' õgast kotussõst kõrdapite kõrraldõ. Ja ku pallõ päältkae-jit! Lasva rahvamaja saalkõnõ oll' veerest veereni tiaatrehu-viliisi täüs. Oll' ka minkpe-räst – etendüisi oll' säändsit ja määndsit. Mitmit nalälidsi etendüisi, a mõnõ' putudi' nii-pallõ halusahe, õt tsussi' õkva ku väidsega süämehe.

Õga etendüse kottalõ sai kuulta' ka tiaatretarku ütle-miisi, määndse' oll' pāmādselt kitukõnõ'. Eiski pallõmisõ pääle,

õt mia võinu olla' kuigi tõisildõ vai parõbahe, üldä-ās edimidä. Veerna Vorkatsilõ anti tenokiri seto kultuuriperändi hoitmisõ iist tiaatreetendüst pite. Jaati ka kats avvuhinda näüttelejilõ: 7-aastagadsõlõ Kalmu Kerlalo julgusõ ja jāno hüä mēngmisõ iist ni Tormi Ando Temmolõ varõsõ meisterligu mēngmisõ iist. Päältkaejidõ avvuhind läts samahtõ Ando Temmolõ pinist olõhki iist.

Setokiilne tiaatre Veerna Vorkats sai timahavadsõst Hilana Taarka umakultuuripreemia

Veerna Vorkatsi etendüse'

- Kõõperretükk „Joorkakõsõ säidse sõpra“
- Kõõperretükk „Siü saaja“
- Kõõperretükk „Sa tuud luku tiät?“
- Muusigalinõ näütemāng „Tandsotahvaja' ni laulu-laaditaja“
- Laulumāng „Hiir hüpās ja kass karaś“
- Tandsõetendüs „Setomaania“

laureadist. Lasvah käuk oll' tšuutkõnõ tuu avvuhinna iist tett käuk.

Veerna Vorkats om kultuu-riklubi Setoluu' sõsarast olnu kol' aastakka. Valms om saanu kol' kõõperretükkü, üts muu-sigalinõ näütemāng, üts lau-lumāng ja üts tandsõetendüs. Minkõgiperäst om näid inäbā mēngidü Talinah ja Võro-maal, kuigi etendüse' omma' setokiilse'. Väega tahasi tulla' mēngmä ka Setomaalõ!

TORMI PIRET

Veerna Vorkatsi vedosnik

Laul lätt läbi Meremäe hõpõhelme helinäl

11. mail peeti Meremäe vallamaja saalih leelopargi Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' 20. sünnupäävä pito.

SARVÕ ÕIÕ

Parhilla' om leelopargi iist-vidäja Aino-Maria Helm. Ria-pääl oll noorõbit ja vanõbit inõ-misi ja pia kõik sai' laulukõsõ ka' iist üldä'. Peräst, nii ku õks pido aigu, anti lauljilõ kingitiisi ja ülti süämeest hüvvi suuvõ edespiditsõst, õt kõigil olõs ter-vüst ja joudu edesi kuuh laulta'. Leelopargi aolugu lätt pal-lõ kavvõbahe taadõpoolõ, lätt aestakka 1958. Teno soolõ sünnupääväpidolõ mi saa kõr-rast mõtõlda', õt kuvvamuudu Meremäel seto laul ja pilli-mäng lavapääle joudsõ. Tuul-aol oll küläelo jovvulinõ, inõ-misi oll hulga ja sis viil nii uma kiil, laul, pido', tüü' ja tegemisõ' olli' tävveh eloh ja jovvuh. A sis naati üle Eestimaa ja muialgi' hilläkeiste säädmä kokko folk-looriansambliit, õt maaelo ilo-tamisõ puult panda' lava pääle, naati oppamma, kuis laval olla' ja esinedä'. Nii Meremäe kol-hoosihki'. Seto laulu lavapääle tuumisõ mõtõh tull kooliop-

Meremäe leelotaja' üteh külälisiga.

Sarvõ Õiõ kogo pilt

paja Juhkami Alli (Aleksandra) puult. Setomaalõ oll suunat tüühü Väimelä lõpõtanu' põl-lumajandusspetsialist Kogre Ellen (s 1933) ja timä mano Alli lätski' jutuga', õt kolhoosih om pido tulõmah, illos olõs, ku säääl ka seto laulu olõs kuulda'. Ellen ai kül' edimält vasta, õt tä om muialt tulnu', a Alli juhät tä Muistõ Alli mano, kiä' tiid ja avtas laululitsõba' naase' kokko kutsu'. Tuukõrd sai laulõtus ja aestaga peräst, 1959 olli' Mere-mäe leelotaja' esinemäh Võro leelopääväl rahvakunstidõa-gul ja näid naati kutsma õgalõ

poolõ seto laulu laulma, nimest sai Hõpõhelme'. Kogre Ellen oll leelopargi iistvidäjä aestagani' 1982. Leelopargi Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' sünnupääväpi-dol oll lauluparki tervütämmä tulnu' ka Kogre Ellen. Pido aigu olõ-õs aigu kinkõgagi' pikebält kõnõlda', ma sis helsti Elle-nilõ, õt saia' tsuutkõsõgi' inäbä tiidä', kuvvamuudu külä leelo-laulust sai lavalaul. Ja väiga' uhkõ om kõnõlda' inõmisõga', kiä' sai paari kuu iist 91. Ma looda, õt jovva piagi' tälle küllä minnä'. Telefonih Ellen kõnõl,

õt sis oll laulunaisi pallõ, kohki' 30 ja pääle, kiä' käve' laulmah, õnnõ näide kokkokorjaminõ oll suur tüü, mitmidõlõ oll vaia perrä sõita' ja kohalõ tuvva', hulga naisi olli' päält 80. Tuul-aiga olõ-õs iistvidäjä-l-kokko-kutsjal vaia kedägi' opada', nä lauli' umast pääst, midä arvssi', nä tiidse' vannu laula, tei' säääl samah vahtsõ laulu. Näidega' oll lõpus, pallõ naaru, ja näid kõõ väiga' kiteti. Ma arva, õt täämbäne Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' laulupargi laulu- ja ilotamisõ joud om nuih innitsih aesta-

gih, a tuu jaost om vaia kõik-aig miilde tulõta', õt kost ja kinkõlt tuu lauluilo om sooho aigu joudnu. Nii kavva, ku mi mälehtë innist aigu, nii kavva om tuu kõik miika', omma' olõ-mah, omma' mi mõtiti eloh. Kogre Ellen lugi mullõ ette nime', kiä' 1982. aestagal lauli' ja mänge' pilli Hõpõhelmeh. Nimä' omma' täämbätse Mere-mäe setolaulu alosmüür: Kõlli Maria, Muiste Allä, Raud Siina, Oroperv Olga, Leim Ode, Põl-gaste Alli, Hallik Maria, Kart-sepp Olga, Poe Pelageja, Koger Ellen, Vahtramägi Veera, Anti-mäe Laine, Lohk Olga (kiilõ), Kõivo Liia, Lõhmus Mare, Vahe-laan Akulina, Lillepuu Alli, Kund Alli, Pikk Olga, Tuliku Veera, Ilves Maria, Hagu Maria, Raud Natalia, Saaremaa Alli, Oroperv Aleksei, Vahelaan Ivvan, Pilt Peeter, Rahusooov Joosep. Üldäs, õt ku läät, sis vii', ku tulõt, sis tuu'. Säänestmuudu ollegi'. Ma sai ka' pidopääväl kingtuses pildiraamadu „Lau-lasi viil kavva aigu. Hõpõhelme & Meremäe mehe“, koh om hulga pilte ja mõni rida seto laulu organiseerit kuuhlaul-misõst – „Folklooriansambli Hõpõhelme ja Meremäe mehe 20 aastat“. Pildialbumi om kokko säädnu' Pakleri Sirje.

Taha tehädä' soo mõttõ iist, õt sääne pildilinõ aolugu om no' olõmah, hüä kaia' ja miilde tulõta' nuid, kedä täämbä inäp miika' siih ilmah olõ-õi. Pildiraamaduh om mõnõ sõnaga' kiräh ka' alostus-aestaga'. Päält Kogre Elleni om Hõpõhelme kooril viil tõi-sigi' iistvidäjit olnu', a aesta-gast 2003 nakas koori juhõn-damma Meremäe kooli muusi-gaoppaja Kooseri Viivika, kiä' kuts mano mihi ja muut koori nime tsuut tõõsõst. Aestagast 2013 om koori iistvidäjä Helm Aino-Maria. Parhilla' laulva' leelokoorih Agafonova Marju, Kooser Kaja, Blum Urve, Nikitin Riina, Pär-tin Kadrine Elisabeth, Pärtin Karolin, Pärtin Sirid, Saarekivi Katarina-Lee, Palok Pilleriin, Helm Aino-Maria, Helm Val-dur, Kooser Rein, Kooser Raul, Palok Gerd. Keväjätsel aol õga hainakõnõ aja hinnäst maa seest päävä poolõ, nii ka' inõminõ saa joudu valgõst aost ja tä taht sooh ilo-sah ilmah ilota' ja naläta'. Suvi ommõgi ilotamisõ aig. Innist aigu mi tohi-i unõhta', umma illo meelest minehtä'. Ilosõna' süündüse' miika' siiä' ilma ja jääse' miika', õt ütehkuuh ilo-tõlla'. Saami' kokko illopiigah ja hoiami' meeleh innitsit!

Juripäiv Verskah

LÕIVU MERLIN

Ku ma olõ Eestih, sis kõõ juri-päävä aigu ma liigu Verskahe. Kindlahe om tõisigi', kiä' sama-nii tegevä', kinkõl samah põh-just olõ-õi, a om tahtminõ. Midä tähendäs, õt põhjust olõ-õi? Olõ-õi seto, olõ-õi Verska kan-dist peri, olõ-õi õigõusklik. Samah tuldäs, aigu om, ja pää-mäne – om tahtminõ säääl olla'. Nii võit nuid kaejit nätä' tõisigi' setokõisi kerigupühhi aigu. Hüä om jäädvüstä', a kir-masõl tahäs ka' laulta'. Kerigupühhi jäädvüstamisõga' om kõõ sääne eetilne dilemma, õt ku kavvõndõhe kiäki' minnu pildstämmä vai filmmä lupa. Kas ma eis' tahasi, õt ku ma olõ umatsidõ kääpäl, sis kiäki' tulõ minno pildstämmä vai filmmä? Ku no' hoste perrä mõtõlda', sis õga vaest. Veidõ tulõ kaia', õt kohe ja mäntsel aol kaame-raga' minnä' vai kas suutumast minnä'. Surm ja usk omma' sântse' väiga' isikligu' teema', minkõlõ kõõ liki lasta-ai vai sis sorditas. Ku seto olõ-õi, sis kul-tuurikeskkunnah olõminõ om ku väidse terä pääl kauminõ, selle õt seto and andist essü-misõ, a tä mälehtäs ... Ma olõ setosit pildstänü' ja kirotanu' üritüisist päält 20 aes-taga, a õks om viil küüsümüisi ja õks viil om midä tähele panda'. Õks viil om tunnõh, õt mille tuu vai taa om säänestmuudu vai tõistmuudu. Ma võisi jo tiidä', a ummõhtõ tiä-äi, selle õt kultuur om eloh asi ja kõikaig muutus. Mõntkõrd ma tahasi tõmmada' pidurit, õt kohe sis no' vai säänestmuudu olõ-õi õigõ. Aestakidõga' om mul

Kuldatsäuk Verska juripääväl.

Virro Kersti pilt

kujonõnu' vällä setokõisi kogo-kunnah lähebä' sõbra', kinkõlõ mano ma lää ummi küüsümüi-siga' – nä omma' tegevä' kul-tuurikandja'. Ütski' küüsümüis olõ-õi ull ja mõntkõrd pand setot hinnästki' mõtlõmma, õt mille om säänestmuudu, mille olõ-õi tõistmuudu. Kõrraga' päält lihavõõdõht tull juripäiv – päivägi' olõ-õs vaiht. Sool kõrral oll pühä tüü-pääväl ja teno toolõ vaest peris kõik, kiä' olõs tahtnu' tulla', saa-as tulla'. Ma tiia', õt Obi-nitsa lähebä' inõmisõ' tou-kasõ' umal kalendri puhtas, ku tulõ paasapäiv, selle õt tuu om hõimulõ tähtsäp ku näütises vahtsõ kalendri joulu'. Sis ku ma kerko mano joudsõ, oll teenstüs jo läbi. Kerkoh kus-tutadas viimädse' kündle' ja piagi' pandas kerigu ussõ' kinni. Kaemalda' toolõ õnnahtu mul huunõhe kõrrast sisse pääseda'. Verska kerkohe ma jovva reeg-lina üts kõrd aestagah – juri-pääväl. Kerigu kõrral om Hõrna Aare rivistänü' üles latsiaia rühmä latsõ', kiä' kõik järgemüüdä saava' kerigukellä nüüra tõmmada'. Sääne eräõigus om

õnnõ mõnõl, kiä' saava' kerigukellä lüvvä'. A Setomaal om kõik võimalik. Pääle Aare jääs silmä viil rahvarõivih inõmisi, kiä' omma' säädnu' hinnäst haudu poolõ minemä'. Mõnõ havva pääl lugõva' papi' viil palvit ja tõõsõl oldas ummiga'. Hulga kündlit palas. Silmä jääs, õt ar' minneh söõgipalla väiga' kääpidõ pääle jätetä-äi, a kündlit kül'. Samah om erändit – latsiaialatsõ' õks käve' karamel-kit haudu pääle pandmah siiä' ja sinnä', a terveht matusõaida nä läbi jalota-as. Pangõ' tähele, õt lats pand karamelka havva pääle, panõ-õi suuhtõ! Sääne latsiaiaiah kombidõ oppaminõ om hüä ettevõtminõ. Üte havva päält tõõsõ pääle näe minemä' laulvit inõmisi, kiä' käävā' lauluimmi haudu pääl laulmah, avvustamah. Nuu', kiä' omma' lännu', omma' hindäst suurõ perändi maaha jätnü'. Edesi lää Tsäimajja süümä. Nii hulga süüke om kiräh, õt mõista-ai midä telli'. Peräkõrra otsusta tuu perrä, õt mia' sõbra taldrigu pääl om – joulusüük: kapstas, liha ja kartohkas. Kõik

omma' väiga' hüä maiguga' ja hüä oll ka' tuu, õt olõ-õs pikkä uutmisaiugu. Täks olõ-õi huuaig viil pääle naanu' ja Tsäimajah om apar olla'. Kõrvallavvah omma' perimüisopja' Viländist võtnu' koha' sisse ja kahvliga' kartohkat hambidõ taadõ tou-gatõh kõnõldas tuust, õt midä nä näi'. Tsäimajah mäng Verska Naisi plaat ja Meel om iistütlemäh. Kiäki' seltskunnast jääs kul-lõmma ja ütles elotargalt, õt tuu olõ-õi vana naane, kiä' iist ütles. Ma proomi naaru tagasi hoita', selle õt kõik tuu situat-sioon om nii koomilinõ. Täks sama seltskund saa kokko soo mii' ao üte vägeväbä noorõ lau-liguga' ka' eis' küläplatsipääl. Soo aestaga juripäävä kir-mas om tsuut tõistsagamanõ, selle õt säääl tähistedäs Kulda-tsäuga 35. sünnupäivä. Koorih om 11 laulunaist. Võõdas tsõõri üteh külälisiga' ja koori naase' ütlesse' erinevvi laula iist. Nä üttele-ei niisamata laulu, a tuud, mia om näile minkõgi' peräst tähtsä ja märgilinõ sooh koo-rih lauldõh. Hüä oll tiidä' saia' nuid näide mõtiti. Edimätsse' opit laulu', kost ja kinkõlt saad, oma eloga' kõidet laulu', kõõ inäb meeleperädse' lauluhelü'. Hüä oll tuugi', õt oll kuulda' umajago improvisatsioonõ ja mu hindä jaost vahtsit sõnnu. Laulu, tandsu ja õnnitlõmisi oll mitu tunni. Suur asi om olla' kohkih kollektiivih nii pallõ aestakki vai üts jagogi tuust ja ütidselt edesi toimõta' armas-tusõst leelo ja umakultuuri vasta. Pikkä ikä ja ilosit leelo-hetki koorilõ! Õgah kirmasõh om uma nägo ja kõõ om kuulda' ka' vahtsit laulusõnnu, lauluhellü, mõnt huvtavva juttu. Ja tuu vaest ommõgi' tuu, mia' pand õks ja jäl' juripääväl Verska poolõ sõitma. Tuu om kuvvagimuudu nii loomulik, õt tuul pääväl olõt säääl.

KUNINGA SÕNOLISÕ LAUL

Kinä tulli meil keväjäkene, lahkõ lauluaokõnõ, keeri meele kirmasõaigu, tulli' meele pühäkese', tähtsä' tulli' tähtpäävä', suurõ' tulli' sünnupäävä', johtu' meele juubeli'.

KULDATSÄUK – 35

Kuldatsäuka, kulläkõnõ, mesimära' makõkõsõ! Meidä kutsit ti kulätama, armast aigo viitemähe. Juripääväl tull' juubelida, pühiaol pidopäivä. Ku ti ollit viil väikokõsõ', tsibirinda tillõkõsõ', lätsit mõtsa ti kõndimahe, hummogulla hulkimahe. Mõtsast löüdsit ti mesimära, kodo tullõh kuldatsäuga. Ku ti maidsit mesimära, kuldatsäuga tsälgutõlli', ilo sai teil ilmailloš, kumu sai teil kullano, ku ti kulla viil kokko tullit, tsäuka saidõ ku sibula', ilo lätt teil üle ilma, sõna' üle Setomaa. Kolmapäiv teid kokko kutsõ, partsikõisi parki pandsõ. Olõt virga' ti virvekese', olõt käpe' ti käokõsõ'. Oga illo ti hindäl hoia-i, laulu panõ-i ti paprõ pääle. Ilo annat ti inemisil, laulu korgõil ti külälisil. Jummal teele joudu anku', Pühä Maara pallõ aastit!

HELMINE – 35

Kullä naase ti kullatsõ', hellä' naase' helmilitse'! Teele tulli tähtsä päivä, astõ armas aokõnõ. Juusksõ teele juubelita, oie meele oltuspühi. Omma' teil helü' helmilitse', kumu om teil kullano. Laulu' läävä' teil ladusahe, sõna' teil sääti om sündsähe. Suuri om teil sõnolinõ, latuś om teil laulimä.

Minnakõnõ, marakõnõ, sõbrakõnõ sõnolinõ! Olõt ilo sa alostaja, laulusõnno olõt luujagi. Suuh omma' sul siskasõna', pääh omma' pääskolaulu'. Oga lõpõ-i sul laulukõsõ', saa-i otsa sul sõnakõsõ'. Sõna' omma' sul sõlõ ala, helü helmise veere ala. Külänaase' sa kokko kutsit, sõsara' ütsile sõnolõ. Ku ti nakat laulõmahe, pisu sõnno pildumahe, sada tulõ mano teil sallijat, tuhat tulõ mano tundijat, olõt kuulsa' ti üle kolga, ilolitsõ üle ilma. Pallõ aastit ti pargilõ, miljon teno Minnalõ!

HÕPÕHELME' JA MEREMÄE MEHE' – 20

Hõpõhelme naasekõsõ', Meremäe ti mehekese', katskimmend sai teil aastakka, tuhat sai teil tunnikõsta umma laulu laaditada', ummi viise veerätäda'. Olõt lahkõ ti lauluga, siiditse olõt ti süämega. Mihi mõistat ka meeleh pitä', kaokandjit kampa kutsu'. Selle lätt laul teil üle laanõ, kumu üle Koolina. Umma illo ti unõhtagu-i, laulu meelest minehtägu-i! Meremäel om illoš mängi', kingol kinä om keerätäda'. Helisegu' hõpõhelme', keerätägu' kitasniku'! Teele anna ma tuhat teno, sada anna aitumma, kundsõni ti kumarusõ!

VALGU MEEL, keväi 2024

2024. aastagal tähistäs Setomaa Muusiumidõ Saatse muusium 50. tegevüsaestakka.

KORELA TEA

Muusiumi' ja tüü sääl om väiga' pallõ tõistsagamatsõst lännü'. Saatse muusiumi luuja Veeberi Viktor om mitmõl kõrral ülnü', õt tä tekk muusiumi 1974. aastagal huvist ja vajadusõst. A 50 aastaga iist luud muusiumih avida-ai inäp õnnõ huvist. Täambätse päävä tüü muusiumih nõud tüütäjält professionaalsust ja pallõ vahtsit tiidmisi. Keerolitsõ' nõudõ' omma' esitet ka' muusiumi umanigulõ kogomisõ, alalhoitmisõ, eksponeerimisõ ja perändi vahendamisõ kontekstih. Šoo artikli and huvilisilõ lühkokosõ ülekaehusõ muusiumi luust ja edememisõst aastagil 1974–2023. Põhjaliguba ülekaehusõ saava' huvilisõ' muusiumi juubõliaestaga joosul vällätulõvast raamadust „Maja täis lugusid“.

...Aestagal 1961 mi sõidi Saatsehe, süä värisi seeh. Kõik oll nii ku eelä', a samah ka' väiga' tõistmuudu ... Ma näi no' kõkkõ täüskasununa, mälestüisih oll kõik tõistmuudu – ilosap, suurõp. Peris elo – kõik puu' väiga' korgõ', a huunõ' – vana', hoolõlda' jätet ... A nä oll' õks tutvalt olõmah. Näil olõ-õs ka' parhilla' umannikkõ. Altmetsa taloh teguts oppaja Veeberi Viktor. Tuu oll eishindäst hüä, selle õt tuu väigokõnõ hooltsõminõ hoit huunõ' lagonõmast. A mia oll väiga' hüä, õt Veeber tundso huvvi Setomaa aoluu, kultuuri ja traditsioonõ vasta ja tä kogosi vanna kraami, väigagi' süsteemitult, a kogosi luutsõh, õt kunagi' saa tuust kodoluumuusium ... (Ploomipuu Silvia. Jupikõnõ tulõvatsõst raamadust „Maja täis lugusid“.)

Kogokundligil iistvõtmisõl luudi 1974. aastagal aoluuilõl Setomaal Põlva rajooni Verska külänõukogo Saatse küläh kodoluumuusium. Muusium naas pääle Saatse kooli innidse aoluuoppaja Veeberi Viktori juhõndõt Saatserinna (Saatse) kooli kodoluutsõõri tegevüsest. Üteh Saatse kultuurimaja innidse direktori Lange Unoga' tull näil mõtõh luvva' kohaligu kultuurimaja mano kodoluu-nulk. 25. juunil 1974. aastagal tetti vallalõ kultuurimajah kodoluutsõõri edimäne näütis setokõisi majadämisõh kasutõt maaharimisõ- ja põllutüüriistust. Tuud päivä peetäs Saatse muusiumi asutamisaost. Pia anti kodoluutsõõri tegutsõmisõ kaugih kogot kraami jaost vahtsõnõ näütüsetarõ Saatse vanah koolimajah, parhillat-sõh muusiumi majah ja edi-

Veeberi Renaldo sainamaal, mis uuvõndamisõ huuh häädü.

Riitsaarõ Evari pilt

Puul saandit Saatse muusiumi

mält Ploomipuu perrele kuulunu' majah Altmetsa taloh. Täüde oll lännü' Veeberi Viktori ja ka' samah majah latsõiäh elänü' Ploomipuu Silvia mõtõh, õt näide latsõpõlvõkodo majah nakas olõma midägi' tähtsät, mia' joud pästä' huunõ lagonõmisõst.

Veeberi Viktor oll aoluuoppaja, kiä' tutvust opilaisilõ kavvõlitsi maie ja rahvidõ kõrval ka' umma kodokotust. Nõukogodõ Eesti aol tüü ja tege-misõ' muusiumih kujonõsi' vastavalt ütiskundligu elo nõudmisilõ. Tuul aol oll suur tähelepanu kodo-uurmusligul tüül. Kogoti hulga kodoluulist andmõstikku, mia anti vällä sarjah „Kas tunned maad?“. Eesti NSV Haridusministeeriumi ja Nuuri Turiste maja puult anti vällä kogomigu' „Õpilaste kodu-uurimistõid“. Sääl oll vabariikligõ kodo-uurmiskonverentse ettekandit. Konverentse käve' kõnõlõmah Verska ja Saatse koolilatsõ. Veeberi Viktor ja kodo-uurmistõie juhendaja' tei' suurt tüüd uma kodokotusõ uurmisõl ja tutvustamisõl.

Huvi muusiumi vasta kasvi, külälisi arv nõssi ja vanavara kogo' tävvenesi' suurõstõ. Kohalik kogokund toet muusiumi mitund muudu: mõtskund toet pliidiipuiõga', sovhoos avit transpordiga' jne. Saatse nulgä, mia läts vällä Pihkva järveni', inõmisi ja üte karismaatilitsõ aoluuoppaja

kuuhtegemisõna elli kodoluumuusium umma õgapäävast ello. Muusiumil oll väiga' tähtsä kotus kodokotusõ innidse ao tutvustamisõl koolinuuri jaost.

Poig võtt esä tüü üle

Pääle Saatse muusiumi kavva-aolitsõ juhi ja alostaja Veeberi Viktori surma 1992. aastagal võtt timä tüü muusiumih üle timä poig, kunstnik Veeberi Renaldo. Kunstniguna tä ühend siih majah seto kultuuriperändi ja uma kunstiloomingu, tä vahend tuud kõkkõ ummamuudu ja hõste muusiumikülälisilõ.

Muusiumi alostus ja kogot om kirja pant raamaduhe „Setomaa muuseumid 1. Saatse muuseum“, minkõ and vällä Setu Kultuuri Fond ja MTÜ Arheoloogiakeskus 2005. aastagal. Sääl om Veeberi Renaldo ja timä naase Natalja avaldõt väiga' põhjalik ülekaehus Saatse muusiumi alostusõst ja elost aastagil 1974–2004. Pääle tuu andva' etnoloog Piho Mare ja arheoloog Kiristaja Arvis ülekaehusõ, ku hinnat kraam om Saatse muusiumihe kokkogot. Muusium oll 2005. aastagast võtnu' külälisi vasta jo 30 aastakka, a teno 2005. aastagal vällä ant raamadulõ sai' kavvõlitsõ' inõmisõ' inäbä tiidä' muusiumi alostusaestagist. Muusiumi alostaja pereh oll hoitnu' ja pästnu' lagonõmisõst aoluu-litsõ maja, a maja eis' oll tuust aost jo vana ja väsiünü'. Väiga'

tähtsä ja suurõ abi and Saatse muusiumi edespiditsehe ello ja edesiminemistõ tuuaolinõ Verska vallavanõp Lövi Vello, kiä' eis' oll ka' Saatse nulgast peri. 1998. aastagal alostõdi direktori Lövi Laine ja Verska valla abiga' muusiumi tävvelikku renoviirmist, naati plaanõ pidämä vahtsõ püsinäütüse jaost.

Ku 2006. aastagal sai' muusiumi renoviirmistüü' tett, sis naati arotamma muusiumi edesist staatust. Tooni' aoni' olnu' vanavara välläpanõk väikoh muusiumih tüüt hõste – oll hulga kraami ja õga külälinõ ja uurja sai ülekaehusõ üte Setomaa nulgä innidse elo kodokraamist. A vahtsõlt kõrda tett majja oll õks vaia tetä' sääne näütis, mia' arvõstasi' 21. saandi muusiumidõ püsinäütüse iihmärke. Vana seto kultuuri tutvustamisõ jaost tull luvva' vahtsõnõ, sääne kogodõl põhinõv näütis, määnest täambätse päävä muusiumikülälisõ' oodi'.

Seto Talomuusiumi direktori Lövi Laine ettepanõkil panti kokko tüüriühm, kinkõ abiga' taheti löüdä' muusiumilõ vahtsõnõ väljund ja panda' kokko vahtsõao nõvvõtõlõ vastav ekspositsioon. Tüüriühmäh oll' Seto Talomuusiumi direktor Lövi Laine, Verska vallavanõp Kudre Raul, Verska valla arõndusnõvvoandja Riitsaarõ Rutt, etnoloog Piho Mare, aolulanõ Kiristaja Arvis, Setomaa Valdu Liidu arõndusjuht Hörna Aare,

Eesti Maantiimuusiumi juht Rennit Marge, Saatse muusiumi tüütäjist kuraator Veeberi Renaldo ja varahoitja Korela Tea, Kultuuriministeeriumi asekanstler kultuuriväärtüisi alal Pärn Anton ja Setomaa riikligu kultuuriprogrammi koordinaator Reismaa Marju.

Verska valla ja Euroopa Liidu rahalidsõ abiga' sai valmis 2010. aastaga maih Saatse muusiumih atraktiivnõ püsiekspositsioon.

Muusiumi maja jaeti kuvvõst teemaroomist. Edimäne tutvust Setomaa ja Saatse nulgä aoluku. Kaardi' sainu pääl anni' kõrdapiteh ülekaehusõ Setomaast ja nulgõst. Avvulitsõ kotusõ pääl oll ka' ülekaehus muusiumi majast ja muusiumi alostaja Veeberi Viktori lugu. Usuelo ja kerigu teemanulgah oll päämäne rõhk Saatse kerigu tutvustamisõl ja vana-vanõbidõ avvustamisõ kombil. Rahvakultuurilõ pühendet tarõ ühend laulu, tandsu, rahvarõiva' ja pühäsenulga. Kõõgih oll' riilidõ pääl anoma'. Ekraanipääl sai kaia' sõirategemist. Tähtsä jago oll seto mehe lugu. Maatüü- ja puutüüriista' oll' kaemisõst vällä pant: suurriha, vikahti', vilätuulamisõ massin, puutüüriista', savianoma' jne. Inne tõosõ kõrda pääle minekit oll kalidorih välläpanõk kängitsist, kängsepä tüüriistust ja kalapüüdmissõl vaia minevist tüüriistust. Tõosõ kõrda pääle jäi' innidse muusiumijuhataja Veeberi Renaldo kunstiateljee, Saatse kooli aolugu tutvustav tarõ, koh võit pitä' ka' väigokõist seminarit vai tsõõriklauda, ja arhiiv ja muusiumi-tüütäjä kabinet.

Muusiumih naas pääle vahtsõnõ aig

Aoluulitsõ maja vahtsõtt ello ja hingämist näe-es inäp kaños uma esä tüüd jakanu' kunstnik Veeberi Renaldo, kiä' kuuli 1. mail 2010. Varahoitjana juhataja kohussidõ täütjänä tüüt edesi Korela Tea. Kõrrastõt vahtsõ olõkiga maja uut jäl' külälisi. Muusiumih naati kõrraldamma üritüisi ja oppõpäivi. Alostõdi kogodõ kõrdategemisõga' ja digitalisiirmi-sõga'. Maja vahtsõnõ olõk tõi muusiumi hulga kaejit. Pallõ' tiiaiki-is, õt siih kontrolljoonõ veereh om muusium. Imehtedi, õt sântseh kavvõlitsõh kotusõh saa olla' uuvõnduslik ja väiga' huvtav umakultuuri näütämisõ võimalus. Ku Veeberi Viktor aoluuoppajana arvas, õt om vaia tetä' sääne kotus, sis mi ülesannõh om timä tüüd hoita' ja edesi anda' kõkkõ tuud, midä üts väigokõnõ muusium joud pakkü'.

Aestagal 2019 tull muusiumi jaost käänehüs, naas pääle vahtsõnõ aig. Muusiumi',

mia' omma' Setomaal, panti kokko. Tuuga' sis naas Saatse muusiumilõgi' tävveste tõistmuudu aig. Setomaa Muusiumidõ vahtsõnõ juht Marienhageni Merily näkk tüüle tullõh vahtsõtt visiooni, õt õgal muusiumil võisi' olla' uma seto kultuuri tutvustav teema. Obinit-sah säeti päämätses laul ja kiil, Verskah setodõ õgapääväelo tutvustaminõ. Saatse muusium ku kõgõ lähkobah kontrolljoonõlõ naas päämätselt piiri teemat kõgõ laebalt mõtõstamma ja seletämmä.

Vahtsõ näütüsejao kokkosäädmissõl ja tegemisõl oll päämätses partneris Blue-ray OÜ, kinkõ pikäaolinõ kogõmus muusiumivaldkunnah and Saatse muusiumilõ vahtsõ sügäva sisu. OÜ Blue-ray tegevjuht ja vahtsõ ekspositsioonijao kuraator Rääsk Mairo oll tuu tüü kokkosäädmissõl kindlal arvamisõl, õt Saatse om piiriteema seletämisse jaos kõgõ parep kotus: „Jo siiä' saamisõs om vaja kats kõrda ületä' Vinne Föderatsiooni piir, mia peräst Vinnemaa külgemine-mist Ukrainalõ om hoops tõistmuudu kogõmus. Saatse kõgõ suurõbast trumbist om šoo väiga' eismuudu kotusõ süm-bõlväärtüs nii õkva ku laebah tähendüseh. Näütüse süäme-st omma' seto' ja tuuperäst om päämätses säet identiteedi ja kultuuriga' kõüdet piirimõistõ' ja näide erinevä' küle.“ Vahtsõnõ piiriteemalinõ püsinäütüse jago „Õgal asal omma' piiri“ tetti kaemisõst vallalõ 3. mail 2022.

Täambätses saat muusiumihe kogot kraami kaia' veebikeskkunnah. Kogo om tävvenenü' päämätselt pilte ja arhiividokumentega'. Siih piirkunnah elänü' inõmisõ' tundva' huvvi näide kodokotusõ muusiumi vasta ja andva' uma vanavanõbidõ pilte ja dokumente hüäl meelel siiä' hoitmisõlõ. Muusiumitüütäjä' omma' eis' säädnu' kokko mitmit näütüsi ja kõrraldanu' üritüisi. Kõnõld om mitmilõ inõmisilõ Saatse ku vana kerigukülä ja siih elänü' inõmisi elost. Mi olõ tutvustanu' setodõ elo rõõmu ja raskuisi nii innidse aol ku ka' täambätsel pääväl. Mi looda, õt šooh vanah, 1910. aastagal ehitet majah om muusium viil pikkä aigu ja õt siiä' kavvõlistõ nulkä tulõ õks külälisi, kiä' löüdvä' siih hindä jaost midägi' unõhtõttut vai tävveste vahtsõtt!

Saatse muusium om väiga' tenolik kõigilõ, kiä' omma' toetanu' ja avitanu', õt siih väikoh küläh tüütäs õks edesi Veeberi Viktori puult alostõt muusium.

Mi ooda kõiki, kiä' šood kotust tähtsäst pidävä', Saatse muusiumi 50 aastaga juubõlipidolõ 25. juunil 2024 alostusõga' kell 12.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõtt Vallah) Järvelill Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ
Külesäädmine Lööpri Priit

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüröö Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõtt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata: kauksiyille@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinita külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: rein.jarvelill@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Satserinna sõirapääväle!

Hüä' Setomaa pernaase', mi ooda teid võistlõmma Satserinna sõirapääväle!

■ **Sõira vastavõtmisõ** võistlõmisõlõ **8. juunil kellä 12–12.30** Saatse muusiumi moropääl. Sõira suurus 1,5 kg ja tuvva' madala alosõ pääl, midä pia-ai tagasi andma. Võistlus om üteh kategooriah – vanna-muudu seto sõir. Mi soovida tetä' sõir kohaligust kraamist – piimäst ja munast. Oodõtas nii küümnidõga' ku ka' küümnilda' sõira. Sõirameistri sort

vällä rahvas. Sõira maitsmisõ hind sõirapäävä külälisõlõ om 2 €.

■ **Kohopiimäpiiragu vastavõtmisõ** võistlõmisõlõ **8. juunil kellä 12–12.30** Saatse muusiumi moropääl. Piiragu suurus 2 kg. Võistlusõlõ võit tuvva' päält vallalitsõ vai katõt piiragu, tähtsä om, õt piirak om tett kohopiimäst. Piiragu võit tetä' ütskõik mântse jahuga'. Üteh piiraguga' om vaia kindlahe esitä' ka' ainõ, midä om piiragu sisse pant (sh mait-

sõainõ'). Kohopiimäpiiragu meistri sort vällä rahvas. Kohopiimäpiirakidõ maitsmisõ hind sõirapäävä külälisõlõ om 2 €.

■ **Maitsmisõ' omma' 8. juunil kellä 13–15** vai kooni' kraami jakkus. Vastavõtmisõl võistlõmma tuud kraami iist rahha masta-ai.

■ **Võitjilõ avvuhindu üleand-minõ om kell 15.45** muusiumi moropääl.

■ **Mano saat küüsüda'** tel 512 0659 (Kala Ingrid).

KALA INGRIT

Noorema Tarmo pilt

Seto Tsäimaja nurgakivi panek 10. juulil 2003. Nurgakivi kapslisse pandavat materjali tutvustavad Setomaa Talumuuseumi direktor Laine Lövi ja Värskas vallavanem Rein Järvelill.

Foto: Setomaa Muuseumid

20 aastat Seto Tsäimaja

4. mail 2004 leidis Värskas aset pidulik sündmus: ukсед avas Seto Tsäimaja, mis tookord esimese restoranina Eestis pakkus autentset väikese rahvakillu toitu.

ANNELI RULLI

Setomaa Muuseumide direktor

Tsäimaja rajamise idee kuulus toonasele muuseumi direktorile Laine Löville ning samuti Värskas Talumuuseumi ühele eestvedajale, muuseumi peavarahoidjale Tiiu Kunstile. Tiiu meenutuste kohaselt sai Tsäimaja idee alguse sellest, et tookord ei saanud mitte kuskil kogeda ehedat seto kööki. Idee oli hea, kuid paraku ei läinud ka kõik alguses libedalt. Tsäimaja loodi projektirahade toel, mis jäid küll venima, kuid siiski jõuti 2003. aastal Tsäimajale nurgakivi panekuni ja järgmise aasta 4. mail avati Tsäimaja pidulikult.

Kohe esimesed aastad näitasid, et mõttel oli jumet. Kui

praegu propageerivad kõvahäälselt oma kööki võrukad, mulgid, saarlased, kihnlased, rannarahvas jt, siis Tsäimaja oli tookord jäämurdja, kes omal moel sellistele söögi-kohtadele tee lahti tegi. Võib julgelt väita, et Tsäimaja edu kannustas ka teisi autentsete toitude pakkujaid.

Tsäimaja on oma paarikümneaastase tegutsemise ajal elanud üle mitmed kriisid, nagu koroon ja 2008. aasta pika majanduskriisi. Kuigi üle-eelmise kümnendi majanduskriis oli Eesti selle sajandi üks raskemaid, jõudis Tsäimaja kõige kiuste just nendel aastatel – 2009, 2010 ja 2011, 50 parima Eesti restorani hulka.

Samas ei tee Tiiu saladust, et ega ka praegune aeg teab mis

kerge pole. Esiteks on tekkinud palju konkurente, mis on iseenesest tore, kuid teisalt sunnib kolmandat aastat keste majanduskriis kundesid rohkem raha lugema. Ja loomulikult on ka idanaabri vaenulik käitumine ehitanud keset Setomaa uue raudse eesriide, mis on seisma pannud ka idast tulevad turistid.

Mis puutub menüüsse, siis Tsäimaja on jäänud juurtele kindlaks. Nii nagu 20 aastat tagasi, pakutakse ka praegu lihtsaid traditsioonilisi toite, nagu paksu putru ja suulliimi. Ja kuigi Tiiu sõnul pole eriti talvel kerge hakkama saada, pingutatakse kõigest väest, et Värskast ei kaoks võimalus nautida ehtsat seto kööki.

Taimi Madalik on Tsäimaja raudvara, kes on töötanud restoranis alates selle avamisest peale. Alguses töötas ta kaheksa aastat teenindajana ja

nüüd on pidanud 12 aastat koka ametit.

Taimi rääkis, et kuigi toidud on jäänud samaks, on paarikümne aasta jooksul muutunud kliendid. Või õigemini nende soovid. „Eks me paku ka uusi toite ja uuendame menüüd, sest ajaga tuleb kaasas käia,“ ütles ta. „Nii polnud varem eriti taimetoitlasi, kuid nüüd soovivad paljud taimetoitu, samuti on lisandunud ka gluteeni- ja laktoositalumatuid.“

Kõige sellega peavad ka Tsäimaja kokad arvestama. Taimi meenutas ühte lõbusat vahejuhtumit aastate tagant, kui Tsäimaja pidi tulema välisgrupp, kes oli varem teada andnud, et soovib taimetoitu. Kui aga taimetoitlased nägid, milliseid ahvatlevaid liharoogasid restorani teistele külalistele ette kantakse, mõtlesid nad ümber ja soovisid samuti lihatoite.

Õpilase teadustöö seto kultuurist pälvis kultuuririkkuse aasta eripreemia

Äsja toimunud õpilaste teadustööde riiklikul konkursil tunnustas Integratsiooni Sihtasutus eripreemiaga Lümända Põhikooli õpilase Maarja-Rebeca Luhtaru ja Miina Härma Gümnaasiumi õpilase Merili Päikese uurimusi kultuuririkkuse vallas. Kokku esitasid õpilased üle Eesti 12 teadustööd, mis käsitlevad Eesti kultuurilist mitmekesisust.

Tänavust kultuuririkkuse aastat eest vedav Integratsiooni Sihtasutus peab oluliseks, et Eesti kultuuriline mitmekesisus pälvis ka noorte tähelepanu. „Eesti kogukondade sarnasustes ja erinevustes sünnib meie ühine kultuuririkkus. Festivalile teise vooru valitud 12 uurimistööd on tugev kinnitus sellele. Noored näevad seoseid ning peavad oluliseks uurida kultuurilist mitmekesisust, et säilitada meie kultuuririkkust, mis jääb meie riigiga kestma,“ ütles Integratsiooni Sihtasutuse juhataja Dmitri Moskovtsev.

12 töö hulgas oli uurimusi eestikeelsele haridusele üleminekust, Ukraina sõjapöörde kohanemisest Eesti koolisüsteemis ja ühiskonnas, mui-

naspõhja usundist, Kihnu käiste tikandist, rannarootslaste ajaloo, Tarvastu kotsukade aineliste sukkade kudumisest, taimede ja loomade nimetustest saarte murdes, seto kultuuri elujõust tänapäeval, vastuvõtu menüüdest kui riigi visiitkaardist ja nende muutumisest ning märtsiküüditamisest läbi vanavanemate silmade.

Gümnaasiumiastme eripremia võitja oli Miina Härma Gümnaasiumi 12. klassi õpilane Merili Päike tööga „Seto kultuuri elujõulisus tänapäeval“. „Kuigi olen Setomaalt pärit, ei teadnud ma sellest kultuurist palju. Sain oma teadmisi tänu uurimistööle suurendada,“ tõdes ta. „Kultuuririkkus on väga oluline, see annab meie ühiskonnale lisaväärtuse. Uurimistöö näitas, et seto kultuur on elujõuline. Hea üllatusena tuli see, et noored on hakanud rohkem väärtustama seto kultuuri, näiteks on hakatud seto pilli mängima ning kultuuri õppima ning sellesse panustama.“ Merili Päike pälvis lisaks Eesti Keele Instituudi ja Rakenduskõrgkoolide Rektore Nõukogu preemiad.

Integratsiooni Sihtasutus

Merili Päike (paremal) pälvis õpilaste teadustööde konkursil eripreemia.

Foto: Johanna Adojaan

Setomaa noored said ettevõtluspäeval ülevaate töömaailmast

REIN JÄRVELILL

9. mail toimus Värskas kultuurimajas Setomaa koolide 7.–12. klasside õpilastele suunatud ettevõtluspäev „Tahe kannab“. Üritusest võttis osa ligi 80 Setomaa noort vanuses 14–19 aastat. Tegemist oli esmakordselt sellises mahus korraldatud ettevõtlusüritusega, mille eesmärk oli pakkuda noortele sisukaid praktilisi teadmisi ja kogemusi töömaailma kohta.

Päeva fookuses oli tutvustada osalejatele vabatahtliku töö olemust ja võimalusi ning piirkonna ettevõtete pakuta-

Vallavolikogu esimees Urmas Sarja tervitab ettevõtluspäeval osalejaid.

Foto: Rein Järvelill

vaid suviseid ja hooajalisi töökohti. Hommikupoolikul kuu-

lasid õpilased Värskas, Meremäe ja Mikitamäe koolidest huvita-

vaid ettekandeid vabatahtlikuna tegutsemisest erinevates valdkondades, nagu abipolitseiniku või päästeametniku tööst.

„Mul on väga hea meel, et esimest korda sellises formaadis toimuv üritusel on kohal ligi kümme Setomaa ettevõtjat, kes kõik otsivad suveks või hooajatöödeks endale tublisid noori abilisid,“ rõõmustas Värskas Gümnaasiumi direktor Liina Palu. „Täna on meie Setomaa koolide noortel teistmoodi koolipäev – tegemist on ettevõtluspäevaga, mis toetab noorte ettevõtlikkust ja annab võimaluse saada väärtuslikke kogemusi töömaailmas.“

Pärastlõunal keskenduti konkreetsemalt suvisele ja hooajatöödele, kus Töötukassa Võrumaa osakonna konsultant Gea Meriste tutvustas noortele töötukassa pakutavaid tööalaseid nõustamisteenuseid. Õpilased said võimaluse esitada Meristele küsimusi näiteks tööotsimise, kandideerimise või lepingute sõlmimise kohta.

Ürituse käigus viidi läbi ka lühike küsitlus, millest selgus, et ligi kolmandikul osalenu- test oli suvine töökoht juba leitud. Noortel oli siiski aktiivne huvi tasustatud töö võimaluste vastu. Palu avaldas rahulolu tõdemusega, et Setomaa koo-

lid on kasvava huviga suuna- tud õpilaste ettevalmistami- sele tööeluks.

Ettevõtluspäeval jagasid oma kogemusi ka mõned noored ettevõtjad Setomaalt, kes puudutasid oma karjääriloo kõrval ka teisi olulisi ettevõtlusega seotud teemasid. Piirkonna tööandjad tutvustasid osalejatele oma suvepakette ja värbamiskampaaniaid abilis- te leidmiseks abitöödele ja marjaaedadesse.

Õpilaste ettevõtluspäev oli vajalik samm teadmiste ja kon- taktide loomise osas Setomaa koolinoortele ning pakkus head ettevalmistust tööeluks.

Setomaa arengud kevadel

Tänavune kevad on nagu üks Ameerika mägedel sõitmine. Sahara kõrbe soojad päevad, kaunid virmaliste vaated, arktiselt külmad ööd ja palju muutusi. Õnneks tavaelu niipalju muutusi kaasa ei too, aga iga päev üllatab ning toob lauale lahendamiseks mitmeid keerulisi probleeme.

Heitlik kevad ei lasknud tükk aega valla teede kevadise hoovaldusega alustada, aga nüüdseks ma loodan, et kõik vallateed on paremini sõidetavad. Kinnitatud on ka tolmutõrje hanke tulemused ja käesoleval aastal umbes 20 km ulatuses teostab vald tolmutõrjet valla teedel. Kindlasti on ootus suurem, aga arvestame ka sellega, et keerulistel aegadel samas mahus tööde jätkamine on ka saavutus!

Valla heakorra eest vastutab ka sellel aastal OÜ Setomaa Haldus, kellel on niita, korrastada, paigaldada ampleid jne üle 50 objekti ja lisaks ka kalmistud hooldada. Loodame, et meie vald näeb suveperioodil kena välja ja avaldab muljet külalistele ning annab silmailu kohalikele. Olgem siis era- ja avaldustel samuti usinad ning kanname hoolt selle eest, et majaümbrused oleksid heakorrastatud.

Valla komisjon on ringi peale teinud hajakomissiooni programmi toetust taotlenud kodumajapidamistele ja ajalehe ilmutamiseks on selge, kes on riigi ja omavalitsuse poolt rahastatud toetuste saajad. Selge on see, et Kagu-Eestis on probleeme vee kvaliteediga ja samas ka reovee ärajuhtimisega. Tahaksime kõigile toetust anda, aga rahalised piirid on ees.

Hariduse ümberstruktureerimise protsess samuti käib ja hetkel on poole peal koolide direktori konkurs. Loodame saada ambitsioonika ja vastutustundliku koolijuhhi, kes suudab Setomaa koolid koos tööle panna ja ühiseid väärtusi kandma!

RAUL KUDRE, vallavanem

PEIPSI KALANDUSPIIRKONNA ARENDAJATE KOGU

MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu (PKAK) kuulutab välja EMKVF meetme „Perioodi 2021–2027 kogukonna juhitud kohaliku arengu toetus“ 1. taotlusvoor.

Projektitoetuse taotlusi saab esitada 10. juuni (kuni kl 15.00) 2024 e-PRIA keskkonnas <https://epria.pria.ee> Projektitaotlusi võetakse vastu järgmistest „Peipsi kalanduspiirkonna strateegia 2030+“ tegevussuundades:

1. Vee-elusressursside väärindamine ja otsustustamine
2. Sadamate taristu parendamine ja pakutavate teenuste mitmekesistamine
3. Majandustegevuste mitmekesistamine
4. Looduskeskkonna tingimuste parendamine
5. Kalandus- ja merendustraditsioonide edendamine
6. Kalurite teadmiste ja oskuste edendamine

Infopäev taotlejatele toimub 03. juuni kl 11.00 PKAK büroos Sõpruse 90, Kasepää, Jõgevamaa. Infopäevale vajalik eelregistreerimine e-kirjaga: pkak@pkak.ee

Lisainfo taotlemise kohta: pkak.ee (toetusd)

Setomaa Vallavolikogu istung 2.05.2024

- SA Tartu 2024 Lõuna-Eesti koordinaator Annela Laaneots andis ülevaate Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 tegevusest ja sündmustest.
- Vallavanem Raul Kudre andis ülevaate vallavalitsuse tegevusest.
- Otsustati muuta Setomaa Vallavolikogu 29.12.2022 otsust nr 31 „Setomaa Vallavalitsuse hallatavate asutuste koosseis“ – Setomaa Hooldekodu

- koosseisu lisati hooldusjuhi 0,25 ametikohta.
- Moodustati Euroopa Parlamendi valimisteks 3 jaoskonnakomisjoni koosseisus: 1) valimisjaoskond nr 1 – esimees Heli Koit-Meriluht, liikmed Leie Hääl, Jaanus Meriluht, Moonika Pindis, Karoli Arund, Heli Köllamägi, Jüri Lassik, Helen Saar, Helen Rives, asendusliikmed Ulve Kala ja Ellen Toom; 2) valimisjaoskond nr 2

- esimees Raili Möttus, liikmed Merike Ivand, Triin Kuusemets, Triinu Kotov, Silvi Laanetu, asendusliikmed Terje Vako ja Lauri Saar; 3) valimisjaoskond nr 3 – esimees Margarita Kõdala, liikmed Keiu Einla, Egle Põldmets, Katre Pinnär, Evelin Turvas, asendusliikmed Maret Utsal ja Georg Kuningas.
- Muudeti teeregistris oleva Vimba tee (teeregistri number 9340096) ruumi-

- kuju ja pikkust, tulenevalt varasemast ebakorrektest mõõtmisest, uus tee pikkus on 1782 meetrit.
- Kinnitati vallavolikogu revisjonikomisjoni 2024. a tööplaan: valla majandus- aasta aruande läbivaatamine ja arvamuse andmine – II kvartal, OÜ Setomaa Haldus tegevuse ülevaade ja tulevikusuunad – III kvartal, Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi tegevuse ülevaade – IV kvartal.

Hääletades sa otsustad

ARNE KOITMÄE

Riigi valimisteeliste juh

9. juunil 2024 toimuvad Euroopa Parlamendi valimised. 27 liikmesriigi kodanike valik paneb järgmiseks viieks aastaks paika 720 parlamendiliiget, kes hakkavad tegema otsuseid, mis mõjutavad meie kõigi igapäevaelu. Eestist valitakse Euroopa Liidu esinduskoosseisu seitse liiget. Suuri muudatusi valija jaoks valimiste korralduses seekord ei ole – valimisperiood on ikka seitse päeva, kestes 3.–9. juunini, hääletada saab nii jaoskonnas kui ka elektrooniliselt. Kuid mõnele punktile tahan siiski tähelepanu juhtida.

Euroopa Parlamendi valimised erinevad teistest Eestis toimuvatest valimistest selle poolest, et osaleda saavad nii Eesti kui ka teiste Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud. Hääletada ja kandideerida saab seejuures ainult ühes liikmesriigis. Nii nagu enamikus liikmesriikides on ka Eestis neil valimistel üksainus valimisringkond, mis hõlmab kogu Eestit. See tähendab, et kõik valijad saavad üle Eesti valida kõigi üles seatud 71 kandidaadi vahel.

Hääletada saab üle Eesti

Valimisjaoskondi on tänavu 378. Tänu 2021. aastast kasutusele olevale elektroonilisele valijate nimekirjale ja ühele valimisringkonnale saab anda oma hääle ükskõik millises hääletamisruumis üle Eesti. Seega juba juuni alguses suvelainel olles saab näiteks tallinlane hääletada Ruhnu saarel ja Ruhnu saare elanik Tallinnas. Eelnevalt tasub siiski üle kontrollida, kas kehtiv isikut tõendav dokument on kaasas. Hiljemalt 30. mail saab iga valija kas e-posti või posti teel teabelehe hääletamisruumide ja hääletamisaja teabega.

Kel on aga näiteks haiguse tõttu keeruline valimisjaoskonda kohale minna ja e-hääletada kas ei taha või ei oska, saab endale valimiskasti koju tellida. Taotlus selleks tuleb esitada telefoni teel kohalikule omavalitsusele reedel, 7. juunil või laupäeval, 8. juunil vahemikus kella 12–20 või valimis-päeval, 9. juunil kell 9–14. Täpsema info leiab samuti valimiste teabelehel.

Eelhääletamine ja elektrooniline hääletamine kestab 3.–8. juunini. Eelhääletada saab kuue päeva jooksul igas

vallas ja linnas vähemalt ühes valimisjaoskonnas kella 12–20. E-hääletamine kestab esmaspäevast kuni laupäeva õhtul kella 20 välja. E-hääle andmiseks on vaja arvutit, nutiseadmega e-häält anda ei saa. Arvutis omakorda peaks olema kõige uuem ID-kaardi tarkvara, operatsioonisüsteem ja viiruse-tõrje. Enda tuvastamiseks ja hääle kinnitamiseks on vaja kas ID-kaarti koos lugejaga või mobiil-ID-d. Ka nende kehtivus tasuks varakult üle kontrollida. Smart-ID neil valimistel veel enda tuvastamiseks kasutada ei saa, see võimalus lisandub järgmisteks, 2025. aasta kohalikeks valimisteks.

E-hääle kohalejõudmist saab kontrollida

Valijarakendus, millega e-hääletada, on kättesaadav veebilehelt valimised.ee, kust see tuleb oma arvutisse laadida. Rakendus on kättesaadav ainult valimised.ee lehelt, kuskilt mujalt seda kindlasti alla laadida ei tohiks.

Pärast e-hääle andmist on võimalik 15 minuti jooksul nutiseadme abil ka kontrollida, kas hääle jõudis turvaliselt kohale. Selleks tuleb kas Google Play või App Store'i rakenduste poest alla laadida või siis uuendada EH kontrollrakendus. Rakendusega tuleb skaneerida QR-kood, mis e-hääletamise järel arvuti ekraanile kuvati. Hääle kontrollimine aitab kindlaks teha, et valija arvuti käitub õigesti ja sinna ei ole paigaldatud e-hääletamist häirivat pahavara. Valija, kes leiab, et ta ei saanud vabalt või salaja hääletada, võib uuesti hääletada. Hääletades elektrooniliselt, eelmine e-hääle tühistatakse ja kehtima jääb viimasena antud e-hääle. Valimisnädalal, sh valimis-päeval, on võimalik oma e-hääle tühistada ka jaoskonnas hääletades.

Valimiste korraldajatena soovime ennetada ja varakult märgata, kui levib valeinfo või muu valimiste läbiviimist takistav teave. Selleks oleme muuhulgas kohtunud erinevate sotsiaalmeediaplattformide esindajatega, kes on varustanud oma keskkonnad teose valimisinfoga, ja kutsume siinkohal ka kõiki inimesi silmatuult valeinfot sotsiaalmeedikeskkondadele teada andma või muretekitavatest kuulujuttudest politseile teada andma. Ühtlasi teeme koostööd erakondade ja kandidaatidega, et ka nemad suhtuksid tõsiselt oma

seadmete, veebilehtede ja meiliaadresside turvalisusse käsitlemisse. Panen siinkohal ka kõigile valijatele südamele, et oma ID-kaardi ja PIN-koodide andmine teiste inimeste kätte ei ole lubatud ja kõik telefonikõned, milles teilt isikuandmeid ja PIN-koodi küsitakse, tuleks koheselt katkestada ja neist politseile teada anda.

Tulemused südaööks

Valimis-päeval, 9. juunil toimub hääletamine kella 9–20. Nii paber- kui ka e-hääle luge-

mine algab pärast hääletamise lõppemist Eestis. Euroopa Parlamendi valimistel ei tohi hääletamistulemusi avaldada enne hääletamise lõppu kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. Viimasena sulgeb oma jaoskondade ukse kohaliku aja järgi kell 23 Itaalia. Meie jaoks tähendab see seda, et esialgsed valimistulemused saab avalikustada alates südaööst vastu 10. juunit.

Valimised on aeg, millal saab oma hääle kuuldavaks teha. Sinu hääle loeb. Kui sa hääletad, siis sa otsustad.

Valimisjaoskonnad Setomaa vallas

VALIMISJAOSKOND nr 1

Värskas Kultuurimaja

3. juuni 2024 12.00–20.00
4. juuni 2024 12.00–20.00
5. juuni 2024 12.00–20.00
6. juuni 2024 12.00–20.00
7. juuni 2024 12.00–20.00
8. juuni 2024 12.00–20.00
9. juuni 2024 09.00–20.00

Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond.
Telefon: +372 5888 7366.
Valimiskasti kojutellimise number: +372 5888 7366.
E-post: vald@setomaa.ee
Ligipääsetavuse info: juurdepääsetavus olemas. Ligipääsetavus ratastooliga.

Saatse Raamatukogu

7. juuni 2024 12.00–20.00

Saatse kool, Saatse küla, Setomaa vald, Võru maakond.
Telefon: +372 5888 7366.
Valimiskasti kojutellimise number: +372 5888 7366.
E-post: vald@setomaa.ee
Ligipääsetavuse info: juurdepääsetavus olemas. Ligipääsetavus ratastooliga.

VALIMISJAOSKOND nr 2

Lüübnitsa Külakeskus

7. juuni 2024 12.00–20.00

Uus tn 2, Lüübnitsa küla, Setomaa vald, Võru maakond.
Telefon: +372 5888 7367.
Valimiskasti kojutellimise number: +372 5888 7367.
E-post: vald@setomaa.ee
Ligipääsetavuse info: juurdepääsetavus olemas. Ligipääsetavus ratastooliga.

Valge Ristik

8. juuni 2024 12.00–20.00
9. juuni 2024 09.00–20.00

Mäe tn 31, Mikitamäe küla, Setomaa vald, Võru maakond.
Telefon: +372 5888 7367.
Valimiskasti kojutellimise number: +372 5888 7367.
E-post: vald@setomaa.ee
Ligipääsetavuse info: juurdepääsetavus olemas. Ligipääsetavus ratastooliga.

VALIMISJAOSKOND nr 3

Luhamaa Külakeskus

7. juuni 2024 12.00–20.00

Luhamaa külakeskus, Määsi küla, Setomaa vald, Võru maakond.
Telefon: +372 5888 7368.
Valimiskasti kojutellimise number: +372 5888 7368.
E-post: vald@setomaa.ee
Ligipääsetavuse info: juurdepääsetavus olemas. Ligipääsetavus ratastooliga.

Obinitsa Külakeskus

8. juuni 2024 12.00–20.00

Kooli tn 1, Obinitsa küla, Setomaa vald, Võru maakond.
Telefon: +372 5888 7368.
Valimiskasti kojutellimise number: +372 5888 7368.
E-post: vald@setomaa.ee
Ligipääsetavuse info: juurdepääsetavus olemas. Ligipääsetavus ratastooliga.

Meremäe Teeninduspunkt

8. juuni 2024 12.00–20.00
9. juuni 2024 09.00–20.00

Petseri tee 15, Meremäe küla, Setomaa vald, Võru maakond.
Telefon: +372 5888 7368.
Valimiskasti kojutellimise number: +372 5888 7368.
E-post: vald@setomaa.ee
Ligipääsetavuse info: juurdepääsetavus olemas. Ligipääsetavus ratastooliga.

Seto tantsupidu.

Foto: Silver Tõnisson

Folgipidu Setomaal

Seto Folk „Aita kanda“ toimub 28.–29. juunil Värskas. Seekordse muusika- ja matkafestivali alapealkiri „Aita kanda“ juhib tähelepanu kultuuri kandmisele, hoidmisele ning edasiandmisele.

MARIKA KLEIUS

Värvikas muusikaprogramm ja mitmekülgne õpitubade valik loob läbi kahe suvise päeva mõnusat festivalimeeleolu igas vanuses külalisele.

Matkaprogramm pakub kirgastavaid hetki looduskau- nis Värskas ning selle ümbru-

ses matkates, ujudes või hoo- piski seeneretkel tarkusi ning muidugi ka väärt toorainet korjates. Programmi kuulub ka matk Raudoja Ahtoga põhja- laagris.

Festivali lahutamatuks osaks olevad õpitoad tutvustavad ning aitavad kanda setode kultuuri ning käsitööoskuseid alates pudelisuvvöö punumise- st ja sõira valmistamisest kuni suitsusauna kombestiku või seto keelega tutvumiseni. Kultuuri kandmisele vahel- duseks saab end aga proovile panna näiteks Improteatri õpi- toas või lubada end kanda kiigumaagial, mis suudab pakkuda ühtviisi nii lõõgastust kui füü- silist väljakutset.

Pere pisemaid pole unusta- tud, nendele on seatud üles las- teala, kus saab osa karmoška- õppusest, pakutrükist kui ka erinevatest laulu- ja mänguringidest.

Tantsupärandit kannab fes- tivali teisel päeval toimuv III Seto tantsupidu „Kadah kavvõ- kõsõ“, mis kaasab sel korral lisaks setodele võrokese, mul- gid, kihnlased ja lätlased, et tut- vustada rahvatantsukultuuri laiemalt.

Kogu seda kultuuririkkust kroonib festivalil fantastiline muusikaprogramm, kust leiab kontserdielamusi igale mait- sele. Kahel päeval astuvad fes- tivalilavadel üles armasta- tud ja auhinnatud ansamblid

ja artistid nii meilt kui mujalt: Estonian Voices, Mari Kalkun, Antsud, Angus, Zetod, POSO, Kiiora, H6IM, Röpina Jack, Öösorr, MandoTrio ja Monique Clare. Rikkalik muusikavalik pakub festivalile kohast mee- leolu ning loob muusikakultuuri elamusi rahvapärilisest klas- sikalisest vokaalmuusika ning eestikeelse reggae ning folkro- kini välja.

Täpsema programmi leiab Seto Folgi kodulehelt www.setofolk.ee. Soodushinnaga piletid saavad kohalikud elan- nikud osta endale Setomaa turismiinfopunktist.

Luba end kanda kultuuris ning saa osa tõeliselt mee- olukast folgipeost!

Koidula piiriala puhtamaks!

Maikuu alguses liitusid Seto- maa Vallavalitsuse töötajad üle-eestilise „Teeme ära!“ koristustalgute liikumisega. 10. mail panid ametnikud töö- ette Koidula küla piiripunkti lähistel asuvad kinnistud. Kah- juks ilmnas, et olukord oli seal murettekitav.

Koidula piiriala avarustel ja teeservades leidis kilekotte, paberirämpsu, taarat ja muud väikeprügi. Veelgi enam, silma torkas suurel hulgal laiali puis- tatud rõivaid ning arvukalt söi- duautode rehve. Selline vaade ei tee au ei Setomaa küllalis- lahkusele ega piiräärsele loo- duskaunile piirkonnale.

Motiveerituna panid valla-

ametnikud käed külge ja kor- jasid kokku kogu sinna jäe- tud rämpsu. Kogutud prügivir- nad toimetati Värskas jäätme- jaama, kus jäätmed käideldakse nõuetekohaselt.

Positiivse sammuna on Transpordiamet juba paigu- tanud Koidula tee äärde kaks segaolmejäätmete konteinerit, mis peaksid aitama taolist olu- korda edaspidi vältida.

Siiski tuleb mõnda, et ühe- kordsest talgupäevast ei piisa säästva puhtuse tagamiseks. Vallavalitsus kutsub kõiki valla elanikke ja meie küllalisi üles loodust hoidma ja mõistliku tarbimise poole püüdlema.

MOONIKA PINDIS
keskkonnaspetsialist

Vallavalitsuse talgulised Koidulas.

Foto: Rein Järvelill

Marutaudivastane tasuta vaktsineerimine

Põllumajandus- ja Toiduamet viib 7.–9. juunini Põlva, Võru ja Valga maakonnas läbi koerte ja kasside tasuta vaktsineerimise marutaudi vastu.

Eesti on praegu marutau- divaba, kuid püsivalt maru- taudist ohustatud maa. Sel- leks, et kaitsta ennast ja oma lemmikloomi haiguse eest, tuleb neid regulaarselt maru- taudi vastu vaktsineerida. Tea, et vaktsineerimine on kohus- tuslik ja selle eest vastutab loomaomanik.

Põllumajandus- ja Toidu- amet tuleb Kagu-Eestisse koos vaktsineerimist teostava mees- konnaga appi. Vaktsineerimist teostavad eri piirkondades lii- kuvad tegevusluba omavad loomaarstid.

Pane tähele!

- Vaktsineeritav loom peab olema terve ning vähemalt 3 kuud vana.
- Võimalusel tuleks enne vaktsineerimist anda loomale 10 päeva varem ussirohtu.
- Vaktsineerimine on kohustuslik vähemalt iga kahe aasta tagant.
- Loomaomanik peab tagama looma ohutu fikseerimise vaktsineerimise ajaks.
- Kui loomal on olemas pass või muu dokument, siis tuleb see vaktsineerimisele kaasa võtta.

Tutvu vaktsineerimiskohta- dega marutaud.ee.

PTA

Värskas Gümnaasium ootab oma lõpetajaid, endiseid ja praeguseid töötajaid kooli kokkutulekule

15. juunil 2024

Värskas kool

130

11.00 Avatud registreerimine (koolimajas)

12.00–15.00 Liikumislõuna (staadionil)

- discgolf
- seiklusmatk ümber järve
- jalgpall

17.00 Kontsert-aktus (kultuurimajas)

18.30 Bankett kutsetega külalistele (koolimajas)

21.00 Tantsuõhtu: Peobänd ROXY

–3.00 DJ Grande Femme (koolimajas)

Lisaks:

- Lendude pildistamine koolimaja 2. korruse fuajees
- Avatud kohvik
- Ajalooline ülevaade koolimaja aulast jpm.

Osalustas:

Eelmüügis 20€ / kohapeal sularahas 25€

Maksmine ülekandega:

Setomaa Vallavalitsus

Swedbank EE582200001120245359

Seigitus: kokkutulek, osaleja nimi, lõpetamise aasta

Kohtumiseni Värskas Gümnaasiumis!

8. JUUNI 2024

XIV Satserinna Sõirapäev

algusega 12:00 Saatse muuseumi õuel

Päeva staarid: SÕIR ja KOHUPIIM

Sõira ja kohupiimapiruka meistrite valimine, leelokoor Verska Naase, tantsurühm Lustiline, pärimuslikud õpitoad, „kohupiima tänav“, toidu- ja käsitöömüük, piirituur, avatud Saatse muuseum ja lasteala.

16:30 TAAVI PETERSONI kontsert

päevaprogramm tasuta muuseumiklastus 5€ / 3C sõira / kohupiimapiruka degusteerimine 2€ setomuuseum.ee f satserinna sõirapäev

Setomaa MUUSEUMID VALD

SATSERINNA

EESTI RAHVAKULTUURI KESKUS

VUNKI MANO LOOMETALGUD 2024

22. mai – 2. september
IDEEDE ESITAMINE

12. – 27. september
MEESKONDADESSE REGISTREERUMINE

11. – 12. oktoober
LOOMETALGUD RÕUGES

IDEEKORJE ALGAB JUBA KEVADEL!

VUNKI MANO!
vunkimano.ee

Oleme kriisideks paremini valmis!

Riik on käivitanud hulga tegevusi Eesti inimeste, kogukondade ja asutuste kriisivalmiduse edendamiseks. Siseministerium toetab kogukondade valmisoleku arendamist juba teist aastat pea miljoni euroga, päästeamet pakub tasuta kriisikoolitusi ja nõustamist.

Väikese Eesti elanikke on viimastel aastatel räsitud mitmed kriisid: COVID pandeemia, Ukraina sõjapõgenikud, sügistormituultes murdunud puude või märja lume ja jäite raskusest purunenud elektriliinidest tingitud voolukatkestused. Lõuna-Eesti inimesed ja kogukonnad on leidlikkuse ning hea koostöövõimega näidanud, et sellised kriisid neid rivist välja ei löö. Inimeste ja kogukondade toimetuleku kõrval on paremaks muutunud riigiasutuste ja omavalitsuste kriisideks valmisolek. Selleks on hangitud vajalikke vahendeid ja varusid, uuendatud plaane ning harjutatud õppustel neid rakendama. Riiklikul tasandil on olnud olulised elanikkonnakaitse arengud kiire ohuteavituse, hoiatussireenide, ulatusliku evakuatsiooni ja varjumise valdkonnas. Idanaabri vaenutegevuse tagajärjel kujunenud julgeolekuolukord, tema pidev sõjatrümmi põristamine ja ähvardav oht meie elutähtsatele teenustele sunnib kõiki kriisideks valmisoleku nimel edasi pingutama.

ARVI UUSTALU

Lõuna päästekeskuse ennetusbüroo juhataja

tama. Ühiskonna kriisivalmiduse parandamiseks on siseministeriumil ja päästeameti ennetusvaldkonnal pakkuda mitmeid tegevusi, toetusmeetmeid ning koolitusi.

Kriisikoolitus peaks kõnetama igaüht

Kodanike maksimaalne valmisolek iseseisvalt kriisis hakkama saamiseks tagab ühiskonna teravikliku toimimise raskeimaskriisis. Nii tavakodanikel kui kriisiülesandeid täitvatel inimestel peab olema ette valmisstatud ja läbi mõeldud kodune praktiline kriisiga toimetulek ehk kust tuleb tavapärase

teenuste ja elektri katkemisel perele vajalik vesi, toit, soojus ja elektrienergia. On tähtis, et esimeste raskuste ajal ei peaks eesliini töötajad ja asutuste võtmeisikud muretsema oma lähedaste pärast, vaid igaüks saaks täita kriisiülesandeid oma töökohal riigiasutuses, kohalikus omavalitsuses ja elutähtsat teenust tagavas asutuses või eraettevõttes.

Huvi kriisideks valmistumise ja seda puudutavate koolituste vastu on kasvanud. Meie spetsialiste kutsutakse esinema töökollektiivide, külakogukondade ja korteriühistute koosolekutele. Julgustan kõiki huvilisi edaspidigi Lõuna päästekeskuse ennetusbüroolt tasuta kriisikoolitusi tellima! 2023. aastal koolitas päästeamet tuhatkonnal kriisiõppepäeval üle 26 000 inimese. Lisaks on praktilisi kriisiteadmisi võimalik omandada erinevatel avalikel üritustel, kus päästeamet on esindatud, ja avalikel õppustel. Sel aastal on hea võimalus osaleda näiteks päästeameti ja kaitseliidu 5. oktoobril korraldataval ulatusliku evakuatsiooni õppusel „Lõuna Sild 2024“. Sinna kutsuvad õppusel kaasa löövad Kagu-Eesti omavalitsused elanikke evakueeritavate rolli, keda peaks kogunema ligi 1000.

Kriiside efektiivne lahendamine peab algama igaile elanikule ja abivajajale võimalikult lähedalt. See tähendabki, et kriisi lahendamine algab iga inimese enda kriisiks valmisolekust.

nikule ja abivajajale võimalikult lähedalt. See tähendabki, et kriisi lahendamine algab iga inimese enda kriisiks valmisolekust.

Koos oleme tugevamad

Järgmiseks toimetuleku kaitsekihiks on kogukonnad – külaeltsid, vabatahtlikud ühendid, kodanikuühiskonna võrgustikud, linnaosad, asumiselsid ja korteriühistud ning seejärel kohalikud omavalitsused ja riigiasutused. Lõuna päästekeskus koos omavalitsustega ja külaliikumisega „Kodukant“ on kriisideks valmistumise teemasid tutvustanud juba rohkem kui kahesajale mittetulundusühingule. Neist nii mõnigi sai innustust alustada ettevalmistavaid tegevusi, et paremini oma kogukonna elanike kaitseks valmis olla. Sisekaitseakadeemia 2023. aasta uuring kogukondade kriisivõimekuse kohta tõi välja, et ligikaudu pooled küsitletud kogukonnaseltsidest olid valmis oma liikmeid kriisiolukorras toetama ja osad olid seda juba teinud.

Kõige paremini suudavad oma inimesi muutusteks motiveerida kohaliku elu eestvedajad ja arvamustliidrid, kes teevad aktiivset koostööd päästeameti ja omavalitsustega. Tegutses selle nimel, et iga kogukonna aktivistidest saaks toime

miv kriisimeeskond, kus rollid on kokku lepitud ja liikmete oskused ning võimalused kaardistatud. Teiseks tähtsaks eesmärgiks on luua ja ette valmistada kogukonna kerksuskeskused. Kerksuskeskused on kriisiolukorras kasutusele võetavad hooned, kus abivajajad saavad süüa, juua, sooja, peavarju, abi ja infot. Neid saab enamuses luua külamajade või seltside kasutatavate muude hoonete baasil. Oleme kogukondi ja seltse valmis abistama ka kriisiplaanide koostamisel, kus peavad olema kaardistatud riskid ja hoolikalt läbi mõeldud, kuidas üheskoos erinevat sorti kriisidega toime tulla. Lisaks aitame kokku panna ülevaadet kogukondade kriisivarudest ja -vahenditest ning abistada puuduolevate vahendite soetamisel riiklike toetusprojektide kaudu. Päästeamet on juba toetanud sadade tuhandete eurode väärtuses ühingu-tele generaatorite, meditsiini- vahendite, sidevahendite ning muude kriisivarude hankimist. Siseministerium jagas läbi Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) Innovatsioonifondi eelmisel aastal ligi miljon eurot ja teist sama palju jaotatakse laiali tänavu. Kogukondade elanikkonnakaitse arendamise huvilistel soovitatakse selle kohta otsida infot KÜSKi kodulehelt. Lõpetuseks kordan Eesti

Vabariigi presidendi Alar Karise 24. veebruaril Eesti Vabariigi aastapäeva kõnes väljaöeldut: „Kui maailm pöörleb aina pöörasemalt, siis seda enam on tarvis, et meil oleksid kantsid, kus tunda end turvaliselt. Lähedased, kes toetavad. Riik, kes kaitseb. Sõbrad, kes mõistavad. Ärevus ja hirm ei saa olla meie saatjad. Meil pole põhjust kedagi ega midagi karta. Meie julgus annabki kindluse, et Eesti jääb Eestiks.“

Pane tähele!

Päästeameti tasuta kriisikoolitusi Lõuna-Eestis on võimalik tellida e-posti aadressil arvi.uustalu@paasteamet.ee.

Koolituste teemad

- Kodune valmisolek kriisiks, ohuteavitus, infoallikad, varjumine, ulatuslik evakuatsioon jms.
- Kogukonna kriisiplaani koostamine Päästeameti ja KOV kaasabil.
- Kogukonna kriisimeeskonna loomine ja rollide jaotus.
- Kogukonnas olemas olevate kriisivarude ja vahendite kaardistamine.
- Toetusprojektide abil kogukonnale täiendavate kriisivarude ja vahendite hankimine.
- Kogukonna kerksuskeskuste loomine (kriisiolukorras hoone/ruum, kus saab sooja, abi ja infot).

Ohutu lõkketegemise ja grillimise meelespea

Soojade kevadilmadega on meeldiv lõkke ääres istuda ja grillida, kuid unustada ei tohi ohutust. Et ümbrus tuest puutumata jääks ja lõkkepõletaja seadusega pahuksisse ei satuks, tuleb ohutu lõkketegemise reeglid ikka ja jälle meelde tuletada:

- Puhasta lõkkekoha ümbrus põlevast materjalist.
- Niisuta lõkkealune pinnas vajadusel veega ja piira lõkkekoht kivide või pinnasevalliga.
- Lõkkele vali koht, mis paikneb vähemalt 8 meetri kaugusel mistahes ehitistest või põlevmaterjali lahtisest hoiukohast (näiteks puuriit vmt).
- Põletada tohib ainult immutamata, lakkimata, liimimata ja värvimata puitu.
- Maapiirkonnas ja hajaasutustes võib üldiselt ka kodumajapidamises tekkinud oksa ja puulehti lõkkes põletada, kuid seda ainult enda kinnistul ning tulevaseks ilmaga, tagades, et tuli ümbrusele ei levi.
- Lõkke tegemisest tuleb hoiduda, kui tuleoht looduses on kõrge. Selle kohta leiad infot tuleohukaardilt: <https://ilm.pri.ee/tuleohukaart>.
- Jäätmete ja prügi põletamine on lõkkes keelatud!
- Lõkke tegemisel hoia käepärast tulekustutusvahendid, näiteks ämber veega või tulekustuti, või veega täidetud aia-voolik. Valva lõket!
- Metsas on ohutu lõket teha selleks ette valmistatud ning

tähistatud kohtades. RMK lõkkeplatsid leiab siit: <https://loodusegakoos.ee/kuhuminna>.

- Lõkke tegemisel metsas tasub kuivadel ja soojadel suvepäevadel eelistada kattega lõkkekohti.

- Enne lõkkekohast lahkumist veendu, et lõke oleks täielikult kustunud – lase lõkel täielikult ära põleda või kustuta see veega.

- Kulu ja roostiku põletamine on aastaringsest keelatud ja karistatav rahatrahviga.

Kui soovid grillida, siis vali grilliseadmele ohutu kaugus hoonetest ja metsast vastavalt sellele, mis on kirjas seadme kasutusjuhendis, või arvesta sama reegluga, mis kehtib lõkete puhul. Paigalda grill vähemalt 8 meetri kaugusele ehitistest või kõigest muust, mis süttida võib. Kui gaasi- või elektrigrill vajab remonti, lase seda teha spetsialistil. Kui oled grillimise lõpetanud ja tahad selle kinni katta või kokku pakkida, siis veendu, et grill on täielikult maha jahtunud, sest kuum grill on tuleohtlik.

Kui lõkkest on süttinud suurem tulekahju ja hoone, siis uurivad juhtumit inspektorid, kelle määratud trahvid võivad ulatuda 1200 euron. Lõkkepõletamise tuleohutusnõuete väiksemate rikkumiste eest saavad lühimenetluse korras 40-eurose trahvi määrata ka päästemeeskondade vanemad.

Päästeamet

Kust leida kriisiolukorras abiinfot?

Kas vajad kriisiolukorras kiiresti abi? Sa ei pea muretsema – Eestis on terve rida spetsialiseeritud abiinfot ja tugiteenuseid, mis pakuvad professionaalset tuge ja nõu rasketes olukorras.

Allolevas tabelis on kokku

koondatud kõige olulisemad riiklikud kriisi- ja abiliinid koos lühikeste selgitustega, mida iga number täpsemalt pakub. Tabelist leiab ohvriabi kriisitelefon, lasteabi, vägivalda ohvrite tugiliini, emotsionaalse toe numbri ning inimkaubanduse ohvrite

abi. Eraldi on välja toodud ka vaimse tervise veebinõustamise võimalused.

Tabelis on ära märgitud teenuste lahtiolekuajad ning lisatud kontaktid – telefoninumbri, e-posti aadressid ja veebilehed.

Kui ükskõik milline kriisiolukord on Sind tabanud, ära karda abi küsida! Pöördu julgelt siinse tabeli teenuste poole, kus leidub vajalik tugi ja kompetentne nõustamine.

REIN JÄRVELILL

kommunikatsioonispetsialist

Kuhu pöörduda, kui vajad abi?

	116 006 võltsim: +372 614 7393 OHVRIABI KRIISITELEFON	116 111 võltsim: +372 600 4434 LASTEABI TELEFON	660 6077 VÄGIVALLAST LOOBUMISE TUGILIIN	116 123 EMOTSIONAALSE TOE JA HINGEHOIU TELEFON	660 7320 INIMKAUBANDUSE ENNETAMISE NÕUANDELIIN	VAIMSE TERVISE VEEBINÕUSTAMINE
Kellele ja mis murega?	Inimestele, kes on langenud kuriteo, hooletusse jätmise, halva kohtlemise ning füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks hiljuti või ka pikema aja tagasi.	Nii lastele kui täiskasvanutele nõu küsimiseks ja abi saamiseks või abivajavast ja hädaohus olevast lapsest teatamiseks.	Vägivalla toimepanijatele, nende lähedastele või vägivalla toimepanijatega tegelevatele spetsialistidele.	Täiskasvanutele ärevuse maandamiseks, toimetulekuvõime parandamiseks ja eluliste teemade arutamiseks.	Inimesed, kes on langenud tööalase või seksuaalse ekspluateerimise, prostitutsiooni kaasamise, kuritegevusele sundimise või fiktiivse abielu ohvriks.	Inimestele, kelle igapäevaelu ja toimetulek on häiritud, kelle elus on pingeid ja raskusi.
Kes vastab?	Kriisiabi nõustaja kogemustega spetsialistid	Erialase kõrghariduse ja nõustamiskogemusega spetsialistid	Psühholoogia või sotsiaaltöö taustaga nõustajad	Erialase ettevalmistuse ja kogemusega spetsialistid ning hingehoidjad	Inimkaubandusohvrite nõustajad	Vaimse tervise spetsialistid
Millal?	Ööpäevaringselt ja veebinõustamine palunabi.ee	Ööpäevaringselt, lisaks veebinõustamine lasteabi.ee ja info@lasteabi.ee	E-R 10-16 ja tugiliin sotsiaalkindlustusamet.ee	Kell 10-24 emotsionaalse toe nõustajad Kell 16-24 hingehoiu nõustajad	E-R 8.30-17.00 ja inimkaubandus sotsiaalkindlustusamet.ee	www.palunabi.ee/ vaimne-tervis
Mis keeles?	Eesti, vene, inglise	Eesti, vene, inglise	Eesti, vene, inglise	Eesti, vene, inglise	Eesti, vene, inglise	Eesti, vene, inglise
Hind	Tasuta	Tasuta	Tavaline tariif	Tasuta	Tavaline tariif	Tasuta

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Obinitsa pensionäre selts – 30

LILLMAA TIINA,
HÖRNA AARE

Ütsäkümnendidõ edeotsah oll suuri muutuisi aig. Oll uutmist, luutmist ja hüvvämiilt tuu üle, öt Eesti oll jäl' vaba, umaette riik. Töösöst külest oll pallõsil väiga' rassõ ja keerolinõ. Noorõbidõ inemisi siäh oll nuid perrit, koh kualgi' olõ-õs tüüd. Eleti toimõtulõkiabist, mõtsa müümisöst, suvõl marju ja siini korjamisöst. Talo' saa-as kuigi' jalgu ala, a om ka' erändit. Petseri turg om soo nulgä rahva jaost kinni.

Obinitsah tetti vallalõ muusiumitarõ ja mälestuskivi', pühitsedi järv, oll edimäne Seto Kunigriigipäiv, naati vällä andma aolehte Setomaa, Kagu-raadioh oll „Setomaa tunn“. Setomaal ja ka' Obinitsa küläh käve president Lennart Meri, kinkõ lausõh „Eestih olõ-õi veeremaad“ jäi meele kõigilõ miilde. Helle Merilt omma' sõna': „Armas Obinitsa rahvas, tii' olõt uma viiega' traditsioonõ hoita' mullõ väiga' süämelähkoh. Tii' kandih om ilo inõmisih, maah ja taivalaotusõh.“

Tetti edimäts'e seldsi': nais- ja pensionäre seldsi'. Suurõst iihkujost olli' Põhamaa'. Raa- madukogo oll kolinu' latsiaia majja ja vanõbaiälisi selts nakas kuuha kauma Sillaotsa Liidia iistivõdamisõl muusiumitarõ, peräst Seto Seldsimaja. Reeglina tulti kokko kõrd kuuha, lavvapääle pandmisöst kraam hindäl üteh. Õgal ütäl uma n-ü firmasüük. Näütüset Sillaotsa Liidia kilu-munaleevä' omma' sooni' aoni' meeleh. Peeti meeleh kuu sünnüpäälatsi. Pensionäre seldsih omma' ja olli'

Obinitsa eaka' olli' kultuuripääliin 2015 tegemistõ man tegusa'.

Hõrna Aare kogo pilt

pia kõik laululisõ' ja sis laulõti pallõ. Olli' uma' lemmiklaulu' ja laulja', kinkõ käest küüsüiti laula. Luga Aleksa laulu „Pimm-pommi“ sai hindälgil' õgal võimalusõl tellit. Seldsimaja Lihavõttõmaal lüüdi üteh, Kaasigu Leida kõrrald umast talost latsi siäh väiga' mineväsirgu-eläjäaia. Timä kits ja kalkun säi' Lihavõttõmaa aol hummogu üteh pernaasega' nii ku tüühü. Üts jago käve seto laulu laulmah külälisilõ ja tetti üteh etendüseh „Taarka“. Meid noorõbit lubati võtta' pensionäre seldsi söimõrühmä. Pensionäre selts oll üts meelelinõ jago Seto Seldsimaja eloh.

2009. aastaga sügüse tekk ussõ' vallalõ Obinitsa küläkeskus ja pensionäri' sai' siia' uma' roomi' ja küläkeskusõ maja asutuisi ja seltevaiahõlinõ kuuhtüü naas pääle. Edimätses ütidesest ettevõtmisöst sai Eesti Vabariigi aastagapäävä pidäminõ

2010. Avvukülälisöst oll Setomaa ülebsootska Sarvõ Õio. Samal aastagal mi tähisti Obinitsa hariduselo 120, Obinitsa raamadukogo 85 ja latsiaia 50 aastaga juubõlit. Keväjätsel aol lätsi' edesi näpotüükursusõ' Pakleri Sirje juhõndamisõl. Mi käve ka' katõl oppõekskursioonil: Tarto kunsti- ja rahva-ülikoolih, Uue-Antslah, Räpinä ja Verskah.

Pensionäre seldsi iistvidämisõl naksi' kujonõma traditsioonilitsõ' üritüse': Eesti Vabariigi aastagapäävä tähistäminõ üteh külärahvaga', sõbrapäävä, imäkeelepääv ja seto kultuuri nädäli tähistäminõ. Traditsioonilisõs sai' ka' ütids'e tiatrih kaumisõ' ja kokkosaa- misõ' kiränikõga', ütids'e ekskursioonil' ja keväjäpidõ. Meil kõigil om meeleh seldsi esine- misõ': näide luulõ- ja tandsu- kava' ja värmilitsõ' rõiva'.

Obinitsa pensionäre selts oll

üteh, ku 2015. aastagal oll Obinitsa külä soomõ-ugri kultuuripääliin. Väiga' eismuudu tun- nõh oll, ku 7. jaanuaril oll kultuuripääliina alostusüritüs, ku õdaguhämäräh astõ massinast vällä president Toomas Hendrik Ilves, kinkõl oll kokkosaaminõ Obinitsa pensionäre seldsiga'. Ja poliitikit, kedä pensionäre selts om aastagidõ joosul vasta võtnu', om hulga.

2017. aastaga edeotsah oll küläkeskusõh soolaleeväpido. Söögisaal, mia oll külä üritüisi kokkosaamisõ kotusõs, ja pensionäre seldsi ruum sai' vahtsõ remondi ja sisustusõ. Keväjät- sel aol olnu' valla juubõlinädäli üts sündmüs oll Obinitsa külä- keskusõ keväjäpido. Seto laulu- imä kaldõhe istutõdi tammõ- puu, saalih oll kontsert ja peräst istuti ütidselt pidolavvah.

Koroonapiirangidõ aol saa-as kokko saia', a kõrraga' ku luba anti, naati vahtsõst kokko

saama väläh. Tähistedi mitmõ kuu joosul edesitougat sünnü- päivi ja arotõdi suvõplaanõ. Parhilla' omma' õgal kuul kokkosaamisõ', kaudas tiat- rih ja ekskursioonõl, tegeldäs tervüesepordiga' ja saias kokko kiränikõga', peetäs ütidselt sünnüpäivi, lauldas ja mängtäs pilli. Läbi aastagidõ om pen- sionäre seldsi liikmõ' hoitnu' alalõ põlvkundõvaihõlist sidet ja opanu' tuud, öt

- kunagi' olõ-õi ilda midägi' oppi', olla' uudishimolik ja elo vasta huvvi tunda';
- õgah asah võit nätä' midägi' nalakat;
- sõbralik olõminõ avitas pal- lõ, kõõ saat hüäga', hüä sõna ja tegemisõga';
- aoluku om vaia uuri' ja kirja panda', ilosat näpotüüd tetä', laulda' ja tandsi';
- mõnikõrd tulõ lihtsalt kätte võtta' ja asi ar' tetä';
- õks tulõ anda' andist, sis om hindäl ka' kersep;
- ütsindä tii-i midägi', edu võti om kuuhtüü.

Aino palvõl järgmätse' luulõria':

„Ka sisaligu tii kivi pääle jätt jälle. Kuki' mi tuud näe-ei.

Ja mõtõh, mia tulõ ja lätt, jääs kohegi' alalõ.

Hüümiil, midä sa kinni püüdä' tiia'-äs,

jääs igävaste uutma.

Eiski' ütlemäldä' jäänü' sõna'

omma' mõttõh ült,

omma' kohegi' alalõ pant.

Kuvvamuudu muido mi lühko- kõisi päivi arv saa täütä' ao viirt nägemäldä' salvõ.

Kuvvamuudu muido ütsei- numas silmäpilk või kivi kotusõ päält hüürdümmä panda'.

Mi tennä kõiki Obinitsa pensionäre!

Parhilla' om kinä keväjäkene, kavvõndõh tuu suvigi inämb om

„Suvi“ om timahavatsõ seto pitsipäivi teema ja pitsi- meistri' ommava' joba suvõst valms. Värmilitsõ pilo pilo- taminõ om aigunõudva tüü ja konkursi jaost tulõgi pilo- tama naada' jo' lumõga. Soo voori tõi 19 inemest konkur- silõ kokko 26 tüüd. Näpotüü- tegijidõ hulgah oll' jälki nuid, kiä' ommava' varahampa kon- kursil käünü', a hüä miil om, öt katõsa inemist ommava' pitsi- konkursil edimäst kõrda. Kõik tüü' ommava' kaameraga ülest võetu ja Facebuuki lajalõ ilmalõ kaemisöst ja helü andmisöst säetü. Verska Külästuskesku- sõh – Reegi majah saa kooni' 30. maini ka kotusõpääll õgaüts umast meelest parembalõ tüüle helü anda'. Rahva arvamus om meele tähtsä!

Suvõl lätt õks pääle päävä- võtmisrõivastõ vaia ka muud. Nii omgi konkursilõ jõudnu värmilitsõ pitsiga ilostatu jaahe ilma kleit ja jakk, olarätt, mito mütsü, latsõ kleitkene. Kuna suvõl om pallõ pidosit ja kir- maskit, vaja õks vahtsõt pää- lirkot, olakotti ja erisagamatsi ehtit kõrva, kaala ja vüüle. Mõnõ unistus suvõst om seto pitsiga kaunistatu ripptoolih puhka- minõ ja mõni korjas uma' suvõ- mälestüse' seto pitsiga ilos- tatu albumihe. Mõnõ meistri jaost om õga häiermidõga pilo palakõnõ suvõst. Suvvõ näge ja tunnõtas õgaüts ummamuudu.

Konkursi parembidõ sort- misöst kutsti kokko asatund- jidõ komisjon: Kangro Ulve, Kunsti Tiiu ja Keerpalu Marika. Hindäjä' hintsivä' innekökkõ pitsi, kaeti ku peenõkõistõ om pilotatu, kuis sobis kangaga kokko, kuis om ummõldu ja päätähtsä, kuis väarmi' säetü. Parempa' meistri' hõigatas vällä 31. mail kell 15 Reegi majah. Järgmätse aolehest saava' ka lehelugõja' tiidä', määndse' tüü' om žürii ja rahva puult tunnus- tõt ja kiä koolinuurist pidä täht- säst pärimust.

2025. aastagal tulõva' pitsi- päävä' jälki. Ku timahava oll' pallõ lillipitse, sis vahtsõ aas- taga teema om „Joonkanõ ja kruudõlinõ värmiline pilo“. Võit jo naada' plaani pidämä ja vaht- sit muustrit otmä!

Kandkõ õks umma värmilist pilopitsi õgal pidol!

KALA INGRIT,

Seto pitsi päivi pääkörraldaja

Konkursilõ tulnu pupikõnõ.

Seto Käsitüü Kogo pilt

Kultuuripraktika Setomaal

MELANI MÄGI

Ma olõ kolmada aastaga üli- opilanõ Talina Ülikooli kul- tuuritiidüse erialal ja mul tull kätte aig, öt vaia ar' tetä' uma erialanõ praktika. Pikält mõtõldõh, öt mia' võisi' olla' mu erialalõ hüä praktilinõ väl- jend, ma jäi mõtlõmma Seto- maa pääle. Ku ma bakalaurõ- usõtüüd kirodi seto saajust, sis paistu mullõ kogokunnaga' kõnõlõminõ kõgõ parep otsus. Ma teigi' uma praktika Setomaa muusiumidõh, koh om Saatse muusium, Verska talomuusium, Obinitsa muusium, Reegi maja, Luikjärve talo, Paloveere talo ja Seto Tsäimaja.

Mu päämätses praktikakotu- sõs sai Verska Talomuusium ja juhõndajas armas Kunsti Tiiu. Ma sai tutvas ka' Reegi maja, Saatse ja Obinitsa muusiumi tüüga' ja viil Luikjärve taloga'. Setomaa muusiumi' omma' mu arvatõh tähtsä' seto rahva rik- kaligu kultuuriperändi hoitja'. Seto kultuur, nii ku õga töö- nõgi', om mitund piteh ja sügä- vält polmunu' seto identiteedi erinevvi kaemiskotussidõga'.

Praktika joosul julgustõdi minnu mõtlõmma teooriast kavvõbahe, opma innist aigu ja laskma tuul hindäle midägi' anda'. Ma joudsõ uma juhõn- daja Tiiuga' kõnõldõh arvu-

saamisõlõ aoluulitsöst kon- tekstist, geograafilitsöst mõost setokõisi aoluuha ja tiidmisi mit- midõ artefaktõ (kunstlikult tett) ja museaalõ kotsilõ, midä muusiumikogoh võit löüdä'. Tuu tekk mullõ vallalõ ussõ maailma, mia om ütäl puult nii aoluulinõ ku ka' parhillaanõ. Ma löüdse hindä museaalõ siäh olõvat, mia' kõnõli' mullõ jutta innitset aast. Ma sai kokko inõ- misiga', kinkõh oll seto vaimu ja perändit. Asatundja juhõnda- misõl ma sai tarviliisi tiidmisi ja mõistmisi, midä om vaia kul- tuuriperändi alalhoitmisöst ja näütüisi tegemisõ keerolitsi küüsümüisiga' kõrdasaamisõ jaost. Soo tark nõvvoandminõ toet mu kriitilist mõtlõmist ja intellektuaalsõst tiidätahtmist ja and mullõ võimalusõ saia' kul- tuuriperändi läbimõtõld ja eeti- lisöst perräkaejast.

Mu praktika Verska talomu- siumih haard hindä ala mitmit tegemisi, minkõ mõtõh oll tiidä' saia' ja alalõ hoita' seto kul- tuuri. Praktikandina julgustõdi minnu mõtlõmma pääle kul- tuuri teoreetilisi aspekte ka' praktilisi külgil pääle, näütüses kombõ' ja -traditsiooni'. Sääne interdistsiplinaarnõ lähebäle mineminõ and mullõ võima- lusõ laebalt arvu saia' kultuuri mitmist külgist ja tähendüsest ütiskunnah. Muusiumi muu- tuvahe keskkunda sisseminek

and mullõ võimalusõ tiidä' saia' interdistsiplinaarsit tiidmisi kultuuri keerukusöst. Praktika joosul ma sai olla' mitmidõ tegemisi man, mia' kõik olli' abist seto kultuuri tutvustami- sõlõ ja alalõhoitmisõlõ. Arhiivi- tüü joosul mi digiteere Setomaa aolehti ja dokumente, tuvõh näid kõikaig õooho ilma, samal aol hoitõh alalõ näide aoluu- list väärtüst. Museaalõ hin- damisõl ja kogomisõl ma opõ tundma õga asä luku ja tähtsüst seto kultuuri kontekstih ja arvu saieh, kuis õgaüts näist avitas suurõ pildi mõistmisõ man, minkõst saagi' kokko seto iden- titeet. Nuu' praktilitsõ' kogõ- musõ' anni' mullõ mõistmisõ, mia' om kultuurisektori edu jaost kindlahe vaia. Ja viil ma sai ülekaehusõ muusiumi vara- haldusöst, näütüsest artefaktõ kataloogimisöst, kogodõ abi- materjalõ vällätüütämisöst ja näütüisi kokkosäädemisöst.

Uma juhendajaga' kõnõldõh sai ma arvu, öt muusiumitüü om väigagi' kirriv; mõni päiv om ütelinõ, tõnõ päiv müüdä maiu sehkendäminõ. Tiitulõ om umah tüüh tähtsä vaeldu- minõ: museaalõ digitiirminõ ja süsteemi mano pandminõ piat vaeldumma museaalõ hinda- misõ seletämisõga' ja arvõlõ- võtmisõga', minkõ sekkä või vaehtõpääll kavvu' ka' mõni korstamisõ tüü ja hoidlamajah

kraami kontrolminõ. Tüü olõ-õi kindlahe igävält ütelinõ, a mõni jago või olla' lihtsalt meelepe- rätsep ku tõnõ, a kõik tege- misõ' om vaia ar' tetä'. Mullõ oll näütüses lõpus seto aolehti digitiirmisõ man tuu, öt ma sai lukõ' ja tiidä' uudissit ja mõnõ' tagamaa'. Segi olli' nii eesti kiräkiil ku ka' setokee- lidse' jutu'. Mullõ üllätüses ma sai (täks uma võro juuri ja keele sammu sõnnu peräst) ka setokeelitsist jutust pers hõste arvu. Aoleheh olli' väigagi' huv- tava' teema', oll kirotoit nii inõ- misist, poliitikast, kogokunnast ja aoluust, tiidüstõiest – huv- tav ja hulga vahtsit tiidmisi sai säält. Tuust tulõgi' vällä tähtsä kotus mu praktikakogõmusõh – teno kõigilõ tegemisilõ ma sai ülekaehusõ kultuuri ristu- miskotussist ja samah minnä' sügäväppä seto kultuuri keero- listõ olõkihe.

Praktika Setomaa muusiumih olõ-õs lihtsa hariduslik kogõ- mus, a oll läbieläminõ, mia' jätt mu ello sügävä jäle ja mõot mu arvusaamist ka' hindä perre unõssihe jäänü' kultuurist ja identiteedist. Muusiumikogo oll' tõõmõli varandusõtärõ, mia tekk ussõ' vallalõ innidsehe aigu. Õgah asah oll käkit lugu, mia' uut avastamist ja tõlgõn- damist. Mu ülesannõh oll avita' üteh näide lugudõ alalõjäämi- sõlõ ja esitamisõlõ, öt nä jääsi'

järgmätsilõ põlvilõ. Tuu olõ-õs õnnõ tüü, a oll himoga' täüdet missioon, mia avitas näide jää- mist perrätulõjilõ. Säälne õhk- kund avit üteh suurõlt mõt- lõmisõlõ ja luumisjovvulõ ja julgust meid astma vällä uma mugavusöst, öt avasta' midägi' vahtsõt ja huvtavva. Uma üles- andidõga' tegeleminõ tävvend mu mõistmisi, a samah ma sai hulga tiidmisi muusiumi- tüüst. Setomaa muusiumi üteh- haardva õhkkund pakk kogõ- must, mia' ület traditsioonilisi arvusaamisi muusiumitüüst. Välähpul klassitarõ piire ma sai olla' õga muusiumitegemisõ man, naatõh pääle museaalõ digitalisiirmisöst kooni' inter- aktiivsidõ vällasõitüdõni', läbi minka ma sai tutvast kõigi Setomaa muusiumidõ ja näide näütüisiga'.

Kokkovõttõh oll praktika Setomaa muusiumih mu jaost pallõ inäbä ku lihtsalt tüü vai opminõ – tuu oll kogõmus, mia' tekk mu jaost vallalõ ussõ' suurdõ ilma ja tougas minnu takast mu' tiikunda seto kul- tuuriperändi opmisõ ja väärtüs- tämisõ tiil, vai edespidi ka' alal- hoitmisõl. Soo praktika joosul umandõt tiidmisõ', mõistmisõ' ja kogõmusõ' omma' kindlahe alosõst mu tulõvatsõlõ karjää- rilõ kultuurisektori ja jätvä' püsüvä jäle mu professionaal- sõhe ja mu umma edenemistõ.

Haavaossa Paali – 100 aastat sündumisõst

Soo aasta 10. juunil saa müüdä 100 aastat seto juuriga kiränigu Haavaossa Paali vai Paul Haavaoksa sünnüst.

NASSARI ELVI

Luulõtaja om matõt Verska kalmõaida, minevä aasta sügüse sai 40 aastat timä kuulmisõst. Eloial jõud' tä avalda' üle 10 luulõraamadu, kirota' jutta ni latsiluulõtuisi. Parhil-latsõl aol, ku kõnõldas Smuuli Juhanist ku vereväst luulõtaja-st, kinkõl hinge pääl olla' kiudutamisõ süü, sis Haavaossast olõ-õi juttu olnu', kukki timägi kirof vereväle võimulõ meele-litsi luulõtuisi – aig oll' sääne. Asi või olla' ka tuuh, öt uma haraktõri perrä oll' seto kirä-nik sääne tasalik ja hindä ette hoidõv ineminõ, timä olõ-õs vaest kah nii tuntu ku Smuuli Juhan.

Eestih olõ-õi Haavaossast viimätsel aol juttu olnu', a tiidäki' loetas luulõraamatit vähä. Vai mullõ näüs nii ... Setomaal õks Haavaossa mälehtedäs: 2020. aastal and' Seto Instituut vällä seto kiränigu ilosa valikluulõkogo. Ja olõ-õi kuuldnu kah, öt kiäki olõsi nõudnu', öt Verskah Haavaoksa-nimelinõ huulits ümbre nimetedäsi. Pääle võimulõ meelelistõ salmõ, min-kõst edimäte saaf nuur Haava-oss aokiräle Stalinlik Noorus,

kirof timä värsse Setomaa luudusõst ja inemistõst, Palomaa pedäjist ja Peipsi järvest, kala-meestest ja kalhoosnikõst.

Smuuliga oll' Haavaoss sõbõr. Muhumaa miis kirof umah pikäh luulõtusõh (poeemih) „Järvesuu poiste brigaad“ ka Haavaossast ku ütest kommunistlikust noorõst, kiä lei 1947. aastal käe' külge Leevagu vii-jõujaama ehtüsel. Tuud jaama loeti noortõ kommunistõ üstistüst ni tiidäki' Stalini-aol säändsit ettevõtmiisi aolehih ja kirändüseh veiga kiteti. Leevagul saiõgi' Smuul ja Haava-oss tutvast. Paar aastat vanõmb Smuul and' setotõuralõ julgust luulõtuisi kirotamma naada'. 1973. aasta aokirä Kultuur ja Elo kolmandah numbrih om Haava-oss kirotanu, öt Smuul tull' pääle iihpuul nimmät luulõtusõ ilmumist Setomaalõ lugõjidõga kokko saama ja peräst tull' ka sõbõr Paali poolõ koõtma.

Johtu olõma 1947. aasta juri-päiv, Verskah oll' suur pühä. Uma Muhumaa sõbra veie Paali ka seto kirmast kaema. Tuu, midä Smuul säääl näkk, möosi timä meeltele hõste.

Haavaoss om tuud halgatanu nii: *Juhanit paelusid rah-varõivais setu noorikud: nende kirjatud käised, pitsilised põlled, lehvivad peavõõd-linikud ja sibisevad siidid. Aga eelkõige see hõbelasu, mis naiste rinnal kolises. Ta silmitses naisi huviga, tegi mõnega juttugi ning kiitis: „Te olete rikkad nagu Sigtuna*

vallutajad! Veidike veel, ja ma ei saagi Setumaalt minema...“ Arvada johtu luulõtaja edespi-tegi Setomaalõ.

Eloluust

Luka (1882–1950) ja Melaania (1889–?) Haavaossa perrehe Verska küläh sündü poig Paa-vel (Paali) 10. juunil 1924. aastal. Imä oll' peri Sesnika küläst, näiopõlvõ nimi oll' Kõivist. Poiskõsõ ristesäst sai imä veli Kõivisti Semmen, kiä elli Järvepää küläh, ristimäst Lobotka külä naane Kärje Anna. Paalil oll' kol' sõsard – 14 aastat vanõmb Pelageja (Palaga), 10 aastat vanõmb Matrjona (Mafo) ja viis aastat noorõmb Maria (Mari) ni kats aastat vanõmb veli Vassili (Vassõ).

Viie latsõga perrel olõ-õs suurt rikkust. Arhiivipapridõh om alalõ Haavaossa uma-käelinõ eloluukirotus, koh kaibas, öt kehvä talupidäjä pujana tull' jo varra naada' karah käümä ja põllutõid tegemä. 1932. aastal nakaš poiskõnõ opma Verska algkoolih, minkõ lõpõt 1938. aastal. Joba pääle algkooli lõpõtamist läts 15-aastanõ seto tšura Tartohe, koh tüüt aastakõsõ saapavabrikuh Atlanta käsutäütja-joosupoisina. Palk oll' kehvä, edesipõmisõst tulõ-õs midägi vällä ja nii tullgi tä ar' esätallo tagasi. Talotõie kõrvalt käve tšura-kõnõ vil ka tõisih tallah juhutõie pääl. Käve ka Tartomaal

Haavaossa Paali (hüvväkätt) ja Pärdi Heiki 1977. aastal.

ERMi kogo pilt

Puhja kandih, koh tüüt aiatüü-lisõna. 1940. vai 1941. aastal sai tä aamõtihe Verska kindlustus-inspektuuri, koh tüüt kooni' suurõ sõa algusõni.

Ku Säksa väe' sisse tull'i, läts elo rassõst. Setotšura oll' nätä' edimätsel verevä võimu aastal olnu Vinne võimulõ meelelinõ aktiivnõ nuur, ni naati timägi

Midä kiränik selet' muuseumitüütäjäilõ seto elost

1977. aastal käve' Eesti Rahva Muuseumi, tuuaolitsõ nimega Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi tüütäjä' välitõiel Setomaa küllih, öt pildistä' ja inemiisilt vannu tarkuusi üles kirota'. Pärdi Heiki, kiä oll' sis nuur tiidüstüütäjä, kirof ülest Haavaossa Paali seletüisi uma kodotalo ja Setomaa innidse elo kottalõ. Üleskirotusõ' omma' kiräkeeleh ja muuseumi etnograafilidsõh arhiivih (ERM EA 152). No', Haavaossa juubeli aastal olõsi paslik tuud juttu tutvusta'. Järgmäne kirotus omgi seto suust luulõtaja tuu-aignõ halgataminõ.

Umal aol aol käve Verska kant, niisamatõ ka Verska laht Pet-sere maastõra ala. Vanaesä kõnõli, öt säääl püvveti maas-tõralõ kallo ja tetti muidki tõid. Eestiaol nakaš Verska kasuma suurõmbõst ni sai alõvikõsõst. Tuu oll' selle, öt sinnä' tetti Eesti sõaväe suvõ-laagri [põhjalaagri]. Verskah oll' tuulaigu kogoni üstistõst puuti, nuist üts sõaväe uma, alõvih oll' aamõtih kats saiaküdsä-jät, kats lihakaupmiist (liho-nikku) ni mito rätsepät, kin-kil oll'i uma' tüükua'. A' oll' ka säändsit ütest talost tõistõ käüvit külärätseppi.

Alõvikõsõh oll' vil ka uma tsäimaja ja rohopuut (apteek). Apteegipidäjä oll' Võromaalt peri Mikheimi-nimelinõ miis, kiä mõistõ tetä' ka limmonaati. Tuul aol naati Verskahe ehtämä ka moodulitsõmbit elomaiu, minkõ' renditi sis raha iist elä-misõst vöörilõ vällä. Suvõaol oll' Verskah pallõ suvitajit, osa

nuist oll'i sõaväeläiste naase', a käüti ka perridõga. Tuul aol oll' Verskah kogoni ka üts lõbu-maja. Sõa aig tõi Verskalõ kõvva häõngüt.

Kodotalost ja talomajapidä-misõst. Meil oll' talol 24 hek-tarit maad, minkõst suud oll' 6, mõtsa 10, rabasuud 3 ja põllu-maad 5–6 hektarit. Sinnä' sisse oll' arvat ka krundilõ mano lõi-gat maa Jaastruva-Võolastõ suust, kost pääle kõhna haina muud saaki-is. Mälehtä, öt sääält saiõ paremba suvõga viis hobõsõkuurmat haina.

Hainamaa pääl oll' lokialonõ, tuu oll' sääne nelä tulba vaihõlõ ehtet hainakuhä katus, midä sai ülest vai alla liiguta'. Haina-aigu ollimi säääl tüüd, selle öt üte kotusõ pääl tull' tõonõkõrd olla' nätal vai puultõist.

Hainamaa' oll'i vil ka Pod-motsa külä all ja Väiko-Rõs-nah järve pervi pääl, säääl oll' hain õks pallõ paremp. Nuu' oll'i' säändse' külä ütidsõ' maa',

midä õga aasta vahtsõlt ümbre jaeti.

Mi talo läts krundi pääle eräle 1920. aastidõ lõpupoolõ. Jüväviläst kasvatõdi mi puul kõkõ inämbä rükä, suvõrükä tetti maaha inämbä, talvõrükä vähämbä. Tuuperäst oll' nii, öt talvõrükä põhku eläjä' taha-as süvvä', a eläjasõögist oll' kõõ puudu, a' suvõvilä põhk oll' pehmemb. Kaarast sai kah hüvvä põhku. Keskä kasvatõdi meil veiga veidõ, nissu mitte sukugi – nisu kasu-us mi lii-vatsidõ maiõ pääl, a vot tat-rik, tuu kasvi hõste. Paremba' maa' hoiõti meil tiidäki' lina ala, lina tõi kah kõkõ inämbä rahha tallo. Linamaad oll' meil 2–3 hektarit. Kanepit kasvatõdi kah, kasvatõdi nii siimnidõ ku kiu peräst – kanebikiu oll' kim-mämb ku linakiu.

Aiavilja ni kardohkit kasvatõdi õnnõ süümisõst umalõ perrele. Sõa aol kasvatõdi meil eiski hirssi, tuu and' külh hüvvä saaki, a oll' vot sääne harinõ-

malda maiguga. Inne kiitmist tull' panda' lähänemä, sis kattõ mõro maik mant ar'. Viläpuid oll' meil ümbre 15, nuist kõkõ inämbä oll' uibit, vislapuid kah õks oll', a liivapuid meil kasva-tõda-as. Meil kasvi' ka tuula' ja kümme mařapuhma – hõrakit ja tikõrpuumarju.

Lehmi oll' meil kol' vai nelli, a piimä anni' nimä' veidõ. Hobõssit oll' õnnõ üts, õga sis ilma hobõsõlda saa-as, ja kasvatõdi ka lambit. Kanno oll' meil kimmähe ümbre katõ-kümne, munnõ sai Verskahe müvvä'. Ma arva, öt eläjit pee-täki-is tuul aiga piimä peräst, peeti tuu peräst, öt sitta saia', oll' jo hädäste põlluväke vaia. Väetüisest oll' puudus. Esäl oll' hopõn talotõie jaost, a vahel, ku telliti, käve ka kiutu sõitmah – vidi hobõsõga kaubaherri, valla aamõtnikkõ vai tohtrit.

Kallo püvveti päämätselt hindä jaost, turg oll' külält ahta-kõnõ ja õga sis mi [seto] kala-mehe' jovva-s suurõ järve vee-ritsidõ vinne kalamiihiga vöi-gõlda'. Kallo püvveti kudu aigu. Kala' panti suula ja kuivatõdi, sis jakku nuid aasta läbi võtta'.

Kauplõminõ. Tuu, mia talo-pidämisõst üle jäi, müüdi kau-baherilõ-ülesostjilõ, nii sai vallahõ pull-vaskist vai muist eläjist kah. Inämbüs talo-kraami müüdi õks laatu pääl. Tiidäki' oll' kõkõ suurõmp laat Petsereh, koh nuid peeti õga katõ nädäli takast. Sinnä' viidi müvvä' linno, kanno, munnõ, a' ka väikombit kodoeläjit.

Mõnõ' vaiaminevä' asä' saiõ ka kaupä vaeldõh. Rannavind-läisi käest sai võrguvaiaidõ vasta

vaelda' kalla, a tuud oll' õks har-vakutti, inämbüisi õks ostõti raha iist. Vilä vasta sai vaelda' sibulit. Tõonõkõrd ostõti vind-läisi käest kuurma sibulit ja sõi-dõti Võromaalõ kauplõma. Säääl sis vaeldõdi vilä vasta, mõõt mõõdu vasta.

Harõkõisi (paigast tõistõ käü-jit kaupmiihi) olõ-õs mi kan-dih pallõ. Päämätselt oll'i nuu' nardsukorjaja'-kaupmehe', kiä' vaeldi' nartsõ vasta saviano-vit, pottõ vai kaussõ. Mälehtä, öt oll'i ka säändse' kaubamehe', kiä' käve' ummi tšumadannõga ütest talost tõistõ ni mõie' õga-sugu pudikraami. Nuu' mehe' osti' sis kokko tsiaharassit ja hobõsõhanna ehve, kutsti näid tuu peräst hafamehe'. Olle vil ka säändsit miihi, kiä' käve' paigast tõistõ, öt tsirbiham-bidõ õgvast lüümisõga rahha tiini'. Tuud tüüd pidi mõistma, õigiti tüüriistu oll' kah vaia, külämehe' säänest tüüd tun-nõ-õs. Kiä' nuu' mehe' oll'i, kost nimä' tull'i, ma tuud inämb mälehtä-äi.

Nardsukaupmiihi oll' siih nulgah mitmõh küläh. Mõnõh kotusõh käve kauplõmah pia terve külätäus miihi. Nuid oll' Podmotsast, Velnäst, oll' ka Saatserina kandi küllist nigu Jatsmanist, Jaamistõst ja Põrstõst. Käüti ka Lobotkast, a Treski mehe' joht käü-üs. Mikidämäe vallast käüti üldse veidõ – säääl oll'i paremba' maa' ni oll' näil tõisigi kergempi elä-husalasit ku tuu kotost kavvõ kauplõmah käüminõ.

Käsitüü, ehtüs- ja mõtsatüü. Inämbüs majakraamist tetti kotoh ummi kässiga. Naase'

Säksa aigu kiusu ajama. A ku taheti aia' Säksa tüüteenstüse, sis pagõsi tä mõtsa vai varas hinnäst sugulaistõ man.

Ku 1944. aastal haarang tull', päässi tä külh eis' pagõhõma, a vanõmbit naati kõvastõ pits-tämä ni tull' hinnäst ülest anda'. Ni saadõtigi Sillamäele, koh tull' Säksa sõaväele kaitsõkraavõ kaiba'. Säält päässi tä paku ja varas hinnäst üteh taloh Jäneda lähkoh. A ku' Vinne väe' edesi tull'i, jäi Haavaoss näile kätte ja võeti Järva-Jaanih ku kaht-lanõ, ilma paprilda miis kinni. Vindläse' saadi' timä üteh sõa-vangõga Karjalahe, koh nä panti tüüle ütte paprõvabri-kohe. Säält saadõti edesi Valgõ-mere vai Belamor-kanali ehtü-sele. Tuust vangilaagrist päässi timä tagasi 1946. aastal. Oll' joba 22-aastanõ, ku sai tagasi umma kodo Setomaalõ.

1947. aastal lõpõt Haava-oss Verskah Maanoortõ koo-lih 7. klassi ja läts ehtämä Lee-vagu vii-jõujaama. 1948–1949 tüüt tä lühkombat aigu Järve-suu valla maksuinspektsioo-nih, praaviif-ehit' Võroh tüüli-sõna sõiduteid ja jõudsõ kävvü' vil ka Vahtsõ-Nursi jõujaama ehtämäh.

Aastil 1949–1950 oll' nuur ja vallalinõ miis aamõtih Saatse valla täütevkomitee sekretä-rinä, pääle tuu avit vil kodota-loh vanõmbidõl põllutõid tetä'. 1951. aastast sai timä aamõ-tihõ Põlva rajooni aolehe toi-mõtuistõ, koh tüüt osakonna-

Haavaossa Paali näütäs terri surbmist.

ERMi kogo pilt

Turismiettevõtlus Setomaal nõsõs

juhatajana kooni' 1955. aastani. Sää! tull' läbi kaia' inemistõ saadõt kirätõid ja muid kirju. Tüü kõrvalt oppõ tä edesi ja lõpõt liki 30-aastatsõna Põlva tüülisnoortõ keskkooli.

1952. aastal võtt' Paali naa-sest Virve Urgardi (1924–1998). Paali ja Virve perreh sündü kokko kuus last. Kirä-nikuna tüüt' Haavaoss kooni' pensioni pääle jäämisõni. Timä kuuli Räpinäh 30. septembril 1983 ja matõti Verska surnu-aida. Matussilõ olla' ar saatma tulnu' pallõ seto rahvast ja ka kavvõmbast inemiisi.

Seto luulõtaja

1955. aastast nakaš Haava-oss tüüle joba kutsõlisõ kirä-nikuna. 1958. aasta veebruar-rih võeti timä vasta Eesti Kirä-nikõ Liitu. Tuul aol massõtõ liidu puult kirotajilõ hüvvä taso (honoraari) ja tuust sai kinäste ar ellä'. Paali oll' suur raama-dulugõja ja oppõ pallõ eis'. Arhiivih olõva küüsumispaprõ (ankeedi) perrä om tä märknü, õt ütgei tõist kiilt pääle eesti keele tä mõista-ai.

Parteilasõst nakaš Haavaoss külältki ilda, 1960. aasta lõpuh. Sis oll' tä joba 36-aastanõ, a komnuur sai timäst 23-aastat-sõlt joba Leevagu-päivil. Par-teihe astmisõst oll' vaia kolmõ soovitajat, üts nuist tugi-jist oll' Saatse kooli direktri Veeberi Viktor. Parteihe ast-misõ küüsumisleheh om Paali ausalt ülest tunstanu' ka tuu, õt timäl om sugulaisi välismaal – üts tädipoig olla' ar' paenu Inglismaalõ.

Arhiivih omma' alalõ mõnõ' Haavaossa luulõtusõ, minkõ tä oll' saatnu aokirä Stalinlik Noo-rus toimõtusolõ. Sää! om hoiul üts timä kiri seltsimiis A. Saa-rele, arvada toimõtajalõ. Arvada 1949. aasta lõpuh saadõt kiräh tunstas Haavaoss, õt olla' saatnu mitmõlõ aolehele vai aokiräle varahampagi ummi kirätõid, a määnestki vastust olõ-õs saanu': ... *kui nad lähe-vad nõnda „jäljetult kaduma“, tekib sarnane aramus, et neid ei vajata ja nende saatmine on täiesti ilmaaegne.*

Tuust kiräst saa märku, õt sis ku nuur miis tüüt' Saatse valla täütevkomiteeh sekretä-rinä, jää-äs timäl kirotamisõst sukugi aigu. Täütevkomiteeh olnu' tüül nõrgavõitu aamõt-nigu' ni timäl olnu' tuu peräst rabõlõmist hummogust õda-guni vällä. A hüä asi olnu' tuu, õt 1949. aasta sügüse saadõtõ timä kolmõst kuust Tartohe täütevkomitee sekretäridõ kur-susolõ. Tarto Kiränikõ Majah käve timä sis noortõ autoridõ kuuholõkitõl, koh sai ka ki-ro-tamisõtarkust ja hüvvä nõvvu. Sää! arotõdi ka timä luulõtuisi. Edimäne luulõtus trükti ar' 1949. aastal, a edimäts luulõ-kogo „Peipsi rannalt“ ilmumi-sõni läts vil katõsa aastat. Tuuh kogoh oll'i kokko kofat mitmõ aasta luulõtusõ'.

Haavaossa naatigi eesti kirä-nikõ puult kutsma Peipsi vai Peipsimaa laulikust.

Sõo kirätüü kokkosäädmsilõ olli' abist riigiarhiivi dokumendi' ja umaolinõ aokirändüs. Tennä digipilte saatmisõ iist Eesti Rahva Muu-seumi tüütäjit Karmi Arpi ja Kaelepi Kairit.

Setomaa Turism kõrraldas õgal keväljal ummilõ liikmilõ ringsõidu Setomaal, koh kaiaas vahtsit turismikotusit.

LEIMA AARNE

Nii pallõ ku' sõo voori, olõ-i sõitjit kunagi olnu' – bussõ korju 45 huvilist. Vahest põh-jusõs ka tuu, õt nii pallõ ku' sõo voori, olõ-õi vahtsit turismiko-tusit kõrraga mano tulnu. Sõi-dõtõ Obinitsa-Meremäe-Luhamaa-Misso nulki piteh.

Alostusõs Ilmaveere, määne õnnõ kats päivä varramba oll' aamõtlikult uma' ussõ' vallalõ tennü. Kas suurõ verevõ ristõ sagamanõ maja ots, mis tulõ-jat kõkõpäält vasta võtt, miil-düs vai mitte, om vanast laonu majast saanu' vahtsõnõ maa-märk Setomaal. Olõ-õi Lennal ja Lauril puudus ka' ambitsioo-nist – restoranilõ tahetas üts-päiv Michelini tärn saia'.

Lähkomba' sõbra' tiidvõ' sootska Raudoja Ahtot kah ku' ollõsõpra, kiä' om lasknu tetä' „Verska laagri“ nimega olt. No' om Ahtol Obinitsa küläkesku-sõh käsil uma pruulikua üles-säädmine ja jaanipäeväs piäsi umatettü juuki saia' olõma. Vabriku nimi om Ollõluuja Pruulikoda ja plaanih om ollõ-tegemist ja vabrikut kah külä-listolõ näütämä naada'.

Sõrmusõ Paul om Vašla küläh „Uma tettu“ nime ja sildiga juukõ tennü joba mitu hüvvä aastakka. Mineväst suvõst om Paul Vana-Sõrmusõ kindlus-taloh kah turismigruppõ vasta

3. mai matkaseltskond.

võtnu. Kõnõlõs talo aoluust, näütäs tuutmist, and maitsa' ja talopoodist saa õgaüts hüvvä kraami üteh osta'. Oll' perä-mine aig, õt üts sääne kotus viil mano tull'. Vana-Jüri Seebipoodi perrä saa kinnitā, õt turist taht kuulda' luku, osta' üteh midägi kimmäst.

Edesi vei tii Uusvada küllä, koh kaimi Uusvada külämaia, mis nii valmis om, õt maikuu tõõsõh poolõh kah sisse õnnis-tõdas. Huult, vaiva ja rahha ehi-tämises otsmist om näil pallõ olnu. Maja esi' olõ-õi kül' turis-miobjekt, a tulõvanõ kirriv kul-tuurielo nakas kimmält inemisi Setomaalõ tuuma.

Käändsemi sisse Meremäele Kirsi tallo, koh meid uut lõu-nasüük. Pernaase jutu perrä om talo suvõs inämbüses vällä

müüdü ja eski mitmõ' saaja' peetäs siih.

Kooseri Peetril, setost mere-mehel, sai Kuigõ külä veere pääl valmis puhkõmaja, minkõ nimest „Seto kapteni maju-tus“. Sääne nimi eis' pand joba perrä kaema, õt mis ja kos. Suur kaibõt lump, savvusann mõtsa-veereh ja kiä' võtt ette kõrval saivsa mäe otsa ronni', tuu saa ilosa kavvõndahe kaemisõ.

Tiiä mitmit, kiä' omma' tsuut hiitünü', ku Kuksina külä tii-veereh edimäst vuuri Kuk-sina Spordi- ja Vabaajakeskust omma' trehvänü'. Tävveste tõistsagamanõ kotus, ku' olõmi Setomaal harinu nägemä.

Koroonaagu tull' Laane-maa Margusõlõ, kiä' Tartoh ettevõtja, miilde uma Seto-maa maatükükõnõ ja õt oll'

sääne aig, sis oll' paras hinnäst mõnõst aost siia' käcki'. No' om siih veerandsaalõ inemisele sportlikku olõmist pakva kotus.

Sõidami Luhamaalõ Hindsa küllä. Varlamovi Viktoril om siih Vanaase Retriet ja Resto. Talna miis om üte laonu ja võssu kasunu talo vahtsõlõ elolõ herätänü. Retriit tähendäs vaiksõt olõmist ja hindä sisse kaemist vai sis tiidä' nimega mediteerimist. Siia' ommaki' pikembäs aos oodõt inemise', kiä' tiidvõ' ja mõistva' taad kunsti.

Kipõlt kaimi üle Luhamaa külāmaja ja kõrvalõ tettävä pritsikuuri ehtüse ja sis sõi-dimi Misso. Pullijärve Puhke-küla om järve veereh mõtsah olnu joba aastit, a kõik aig om midägi mano tettu. Vahtsõnõ

seminarimaja olõ-õi viil lõpuni valmis, parhilla' kau tüü koh-vikumaja suurõmbas ehitämi-sega. Paasi Aigari jutu perrä om kotus hõste lätläisilõ tiidä' ja näid siih sagõhõhe kaumah.

Taaga sai pikk päiv läbi, rah-val hüä miil, õt pallõ nättü ja nii om paremb ka umma atra säädä'.

Kaemalda toolõ, õt Eesti riig-ih om majandusõl parhilla' rassõ aig, meil siih piir Vinne-maaga kinni, om Setomaal vii-mädse aastakaga pallõ vaht-sit turismikotusit mano tulnu. Tõsi, inämbüsele om taa lisa-teenstüs uma põhitüü kõrval, a päämäne – turistilõ om laemb valik, midä siih tetä', koh süvvä' vai maada'.

Hüvvä edenemist kõigilõ Setomaa turismiettevtjilõ!

Leima Arne pilt

Jõgi, elo ja sõda

Tuhkvitsa uja looklõs Seto-maal Meremäelt koon' Piusa jõõni. Inämbüs aigu omma' tä kaldõ' läbipäsemäldü', nõgõs-it-humalit täüs. A om aastaga seeh aig, ku saat müüdä uja viirt kõndi' ni nätä' uja illo ja keeru-kotussit. Tuu om keväja, inne suurõ haina võrsumist.

Olõ kasunu Tuhkvitsa lät-test paari kilomeeti jago alla-voolu uja perve pääl. Nännü kõik keväjätse' suurvii', tal-vidsõ' jääkaanõtusõ' ni suvidõs' laisa voolu sillerduse'. Ku lätsi suurõst pääst muialõ elämä, jäi igatsõmma uma uja makõt maiku. Hulka aastit elä-i ma inämp taa uja kaldõ pääl, a tä hellest helüst mälestüs kuts minnu õks jal tä mano tagasi. Latsõna sai pallõ kõrdu hulgi-tus uja viiri pite koon' Tobrova koolimajani. 80ndätel oll'i' ussõ' ni akna' peräni, põrmanduh videli' viil rõuguh vana' koo-liraamadu', sai õks näid lehit-sedüs ja pilte kaetus sää!l. Par-hillatsõst omma' viil nätä' õnnõ koolimaja vundamenti varõmõ' ja umal aol kasuma pantu puhma', puu', lilli'... Katõl puul sissesõitu suurõ' hübiidpapl'i, õkva ku kats koljadit valvamah. Näide ümbre sireli', villadsõ' lodjapuu', kikkapuu', kurõkellä' ni arvadav kuusõhekk-allee.

Olõ õtnu Tuhkvitsat pite nõrglubja kotussit, minkast vanõmba' inemisõ' omma'

kõnõlnu'. Löödnü hotõ õnnõ sinidse savi pesäkeisi mõnõst keerukotussõst. Süä õks õs anna' rahu: kos tuu lubi sis om? Minnu om õks latsõst saadik jo kõütnü, kos mäntse' haina' kasusõ' vai mis maa seeh löödüs. Tuu huvi om mullõ sisse kasvatanu mu uma esä, kiä' oll' agronom ja opaš ümbretsõõri kasuvidõ hainu nime' selgest. Ku sis koh näi säänest, midä ma õs tunnõ', naksi raamatist otõma, koon' nime tiidä' sai.

Sõo keväja võti jal nõust uurma minnä'. Kutsi seltsi Sergaküläst hüä tutva naistõ-rahva, kiä' eläs Tuhkvitsa kaldõ pääl, ütli: „Läämi' kaemi', kohe su kodouja ka vii!“ Tä oll' vei-gagi nõuh ka ni mi ekspedit-sioon Tobrovast koon' lubja löödmiseni võidsõgi alada'.

Inne Tobrova koolimaja kotust saimi üte korgõ kaldõ pääle. Säält allapoolõ kaiõh õs saa' joht arvu, mille sõod ujust kutsutas, paistus ku õks üts kõr-ralik rutuvoolulinõ vähälükump jõgi olõvat. Ja ku mitmit-mit-mit salkorgõ täl viil om. Vesi muudku mühisi, keerukotustõh tekõ ringe ja jalki vahtsõ hooga õks allapoolõ, õks edesi.

Naksi mõtlõma, jõgi om ku elo, lätt muudku edesi, koon' saa suurõga ütte. Mi via asju hindäga edesi ku jõgi, mõnõ' jääse' kohegi kaldidõ viirde maaha, a mõnõ' asakõsõ' omma'

miika kavva üteh, nii ku voolu keskaigah edesi liikvõ ossaju-pikõnõ, mis joud kavvõmbahe ku muu' maaha jäävõ' pudomõ'. Mõni esemekene om miika sün-nüst saadik üteh kõik aig ja kand hindäga üteh mälestüst algusõst. Kõikõ saa-i mi eloh hindäga üteh vitä', sis tuust, mis maaha jääs, saa mälõ, mälestüs. Üts sama elo. Jõõl üts sama vesi, hotõ liiv sadõhtus põhja, ossa' takõrdusõ' kaldihõ, kala' ujusõ' minemä. Vesi jääs.

Lätsimi edesi. Tobrova oroh oll'i' muttõ aedu kuhakõsõ' uja-kaldõh. Nuu' oll'i' täüs lubjast purru. No nii, piagi, piagi ...

Lätsi õks muudku edesi ja edesi, lupja ei koskil. Sis viil mitusata meetrit allavoolu naksi kaema, õt uja põhi on kuigi tõist muudu. Põhah oll'i' nii ku krobõlitsõ' suurõ' laja' kivi', a olõka-s. Huvi õs anna' assu, kai, koh oll' madalamp, lätsi kummikidõga sisse. Haa, nuu' oll'i' lubjakivistise'. Ku kummi-kuga hõõri, sis vesi läts valgõst. Olõ-i viil säänest asja nännü.

Ku pallõ saladuisi sõo vakuš ujakõnõ hindäh käck. Maa pääle tulõ uja Meremäe kotsil ja kõrraga nii suurõ vooluga, õt tä vast om jo pikält maa seeh jõõna olõmah. Säält puult, kost tä tulõ, om meil karstikotus-it. Üte kotusõ pääl om korgõ uja perv täüs pikält uibit, esi' kasusõ', esi' häitese', esi' paljo-

nõsõ'. Sinisavi pesä', puruvana-kõsõ', vana' veskitammi kotusõ'.

Vähirikkus, mis oll' aasta-kümnit tagasi. Mi perreh oll' imä jutu perrä traditsioon, õt suvõl üte pühi aigu, ku suguhõim kokko tull', keedeti paatäüs vähke. Rohkõmp ku üts kõrd aastagah tuud õs tetä'.

A om viil asju, mis kaonu. Ku ma lats oll'i, läts õga väiko maa takast üle uja purdõkõnõ ja madala' kotusõ', kost sai lehmi üle aia' vai hobõsõga läbi minnä'. Ja pääsõsilmi olõ-i inämp ja kullõrkuppõ säntsel moodul ku innempite. Võssa om kasunu, lambahaina inämp kaldidõ päält tetä-i. Siimne' hoitusõ' maa seeh ku pangah, ku kunagi võsa maaha raotas ja kafatama naatas, nakasõ' ka ujaperve lilli' jal vahtsõst sündümä.

Lätsimi muudku edesi, ümb-retsõõri lepämõts, korgõmba' kaldõ', laugõmba' kaldõ' ja sis jõudsõmi kohegi. Lağa plats, haljõhe samblohe kasunu' kivimüürü', uhkõ' pikä' kuusõ', tammõ' ja kohhin. Mi oll'i joudnu Porgo veski varõmidõlõ. 35 aastakka tagasi oll'i' siih viil sainaki' huunil püstü, külälät-siga sai kütüs sinnä' paar vuuri hulkmah ja kaemah, kuis vesi üle tammi satas. No' võidsõ tuud kõikõ õnnõ aimada', koh mis oll'. Lağa tasanõ plats sügä-väh oroh. Uja vesi oll' siih käpe

kitsih kaldih edesi rühkmä, nii ku olõs aohädäh. Sis tull' taks-tus, vana tammi langus suuri kivvega. Nuidõ vaihõl kats ümärät veskikivvi poolikuisi ütstõõsõ pääl pikäle. Vesi kee-rel' ja vaosi ja nõssi, tõmmatõh uma jõuga üteh korgõ savidsõ perve palakõisi, veithaaval, aigupite, tüküviisi. Sagonõ ja vahto kasvatah.

Tuu nii, ku eloh om, õt ku inem-isil lätt kitsast, ahnus ja võim mahu-i inämp kõrvuusi toimõ-tama, tulõ sõda. Sõda lüü kõik olnu purust, sünnüs kaos. Kaos om nii ku kosk, kindlat kõrda olõ-i, kõik om nii, kuis juhtus, pikält ettearvamaldu.

Saisami sää! katõkõisi tammi veereh, kaemi, egäüts ummih mõttih. Näe, pääle koskõ lätt iihpuul lağa tasanõ viivuul. Jo om nätä' haljit viitaimõkõisi laisalt hõlõmah voolu seeh, kindla kivikeisiga põhi selge vii all. Ku võtta' aigu saa-aastandi-kõga, sis kõnõldas õks kultuurõ nõsõmisõst ja sis jal allakäu-gist. Pääle allakäuki tulõ kaos ja sõda ja ku tuu läbi saa, nakas jal vahtsõnõ kõrd luuma ja kultuur kasuma ja „häitsemmä“, koon' lätt jal kitsast.

Lupja löüdsõ veidõ, paarist kotusõst kaldõ seest. A edesi inämp õs lää' sõo voori. Reisi-jõud sai otsa. Järgmäne matk tulõ tetä' säält edesi vooluperi.

OJAMETSA LEA

Obinitsa Issanda Muutmisõ kogudus 120-aaštakanõ

Vana kalendri perrä
2. mail 1904. aastagal
pühitsedi Obinitsa
Issanda Muutmisõ keřk.

HÕRNAAARE

Pühits Petseri mastõra ülemb, arhimandriit Mefodi, edimät-sest preestrist säeti esä Polikarp Muraveiski. Valmist olle saanu katõkõrralinõ maja – ülemitsõ kõrra pääle säeti keřk, nais-oppaja korter, tütarlatsi elo-ruum, suur kooliruum. Alomitsõ kõrra pääle kats klassiruumi, poistõ eloruum, kats korterit ja küük. Koolimaja kõrvälõ ehtedi papimaja. Keřk-koolimaia olle ehtet säidse aastakka.

Keřkolõ annõf kõik aša’, kerigukellä Petseri mastõr. Petseri mastõra munk Petro annõf armulavva riista’. Polikarp Muraveiski olle peri preestridõ suguvõsast, Pihkva rannajaost. Arvada, õt timä suguvõsast olle peri ka Kraasna maarahva man tiinnü preestri Dmitri Mura-veiski, kinkõst Kraasna maa-mehe’ seledi’ Oskar Kallasõlõ, õt timä aigu olle hää keřkoh kävvu’, preestri kõnõli maa-värki. Preestri tütre’ olli’ oppa-jist Obinitsa koolih.

Inne Obinitsa kogudust ja keřkot käve Mokornulga kant Taeluva kogudusõ, kerigu mano. Parhilla’ kõkõ vanõmb jumalapallõmisõ kotus Mokornulga om Rokina tsässon, mis tiidjämiihi perrä om ehtet 1711. aastaga. Kõkõ vanõmb rist olle Sakalova paloh, suurõ pedäjä man. Arvada pantu mastõra-üleb Kornila aigu 490 aas-takka tagasi. Inne Taeluvva keriguaida matmist viidi uma umatsõ’ Härmä Tuuma tsäs-sona mano kalmõhe ja parhil-latsõ Obinitsa surnuaia Piusa-puulsõhe jakko.

Ku keřk saiõ 1904. aastaga pühitsetüs, sis matusidõ rida nakaš pääle surnuaia parhil-latsõst vahtsõ kooli, parhillatsõ küläkeskusõ vasta veerest.

Edimäne preestri Polikarp Muraveiski tiine 1904. koon’ 1917. aastakani. Preestri Poli-karp om matõtu Obinitsa surnuaialõ, küläkeskusõpuul-sõhe otsa, keskmätse tii viirde. 1917. koon 1940. aastakani olle preestrist Nikolai Raag. Timä sääde jumalateenstüse vinne keelest kiräkeelitsest, olle üts Petserimaa Eestimaa kuber-mangu külge kõnõloja Säksa aigu 1918. aastaga ni 1918 aas-tagas sũgũse Eesti Vabariigi Aju-tisõ valitsusõ pääministrilõ 21. novembril märgukirä kirotaja. Sääl üteldi, õt Setumaa liitmi-sõst Eesti külge tulõ astu’ kim-mit sammõ, minkõst olõsi Aju-tisõ valitsusõ esindäja nime-täminõ Setumaaalõ, Eesti väe-

Kristusõ ülestõusmisõ pühä üüsene teenistüs. Sundelli Harri pildi’

osadõ saatminõ ja piire kinni pandminõ vasta Vinnemaad. Niisamata taheti minnä’ Pihkva piiskopkunnast Eesti piiskop-kunda. Moskva patriarh andsõ tuust lua, a Pihkva piiskop aiõ viil vasta.

Õt asi kõrda saiõ, pallõldi Setumaaalõ tulla’ Eesti piis-kopil Platonil. Kõrra käve viil verevidõ vägi Petserimaast läbi, Eesti piiskop Platon lasti 14. jaanuaril 1919. aastaga Tar-toh maaha. Sis 30. jaanuaril 1919 joudsõ Eesti vägi kohalõ ni Obinitsa pässi’ verevā’ vaht-sõst 1940. aastaga. Preestri Nikolai Raagi aigu käve Obi-nitsah vanno laulõ üleskiron-taja, kinkõ tiijuhist ni vidäjäst olle preestri. Keřk-koolimajah tetti lauluimmi perrä savipää’ ni maali’. Keřkoh naati laulma kiräkeeli, tetti välläsõitõ.

1940–1948 tiine Obinitsa keřkoh edimäne seto soost preestri Peeter Tamm. Timmä kiussi’ verevā’ õkka muudu takah. 25. detsembril 1946. aastaga panti tä Mihkel Kal-juga, Jaan Vahvaga ja Pee-ter Kattaiga Valga rongi pääle. Ratsipalu jaamah võeti ron-gilt maaha, viidi mõtsa ni säeti maahalaskmisõlõ. Preestril kästi hää kask sälläst võtta’. Tä võtsõ kasuga ni visaš tuu kadaja puhma pääle. Edimäne valang anti kaskalõ, preestri jäie tõisi langõnutõ ala. Ku verevā’ olli’ ar lännü’, roomaš tšuuat maad ni sis juuskõ tiidä’ tutvidõ poolõ, koh saiõ varjo. Tä tiine edesi, käuti läbi otšmah, ütškõrd olle kõüdet käe’ uhjoga kinni, panti ratsahobõsõ taadõ ni puuljoos-tõh viidi Meremäe vallamajja ülekullõmisõlõ. 1948. aas-tagas pidi preestri Peeter Tamm andma üle kogudusõ töösolõ preestrilõ, kinkõst saiõ Joan Randvere. Tuudaigu aeti keřk umast majast vällä, kerigukellä’ olle’ visatu üleväst alla. Külä-naase’ olle’ haardnu’ pühäsit ni päästnü’ noid ar’.

1950.–1989. aastakani olle preestrist Vilimon Talomees. Timä võtt kätte ni üteh kogu-dusõ rahvaga ehf vahtsõ, par-

hillsatõ kerigu. Põhijago palkõ om peri Süväoro Kirsi vahtsõst majast, materjali kofati kokko ka tõisist huunist ni lõigati ka mõtsast. Tüüd tekk preestri uma naasega, abih olle kerigu põlinõ kellämis Lõhmusõ Paul ja kogudusõ rahvas.

Kuna vahtsõnõ keřk ehtedi surnuaia kõrvälõ, sis paasa-päävā aigu olle rahval kerige ka matsidõ pääle minnä’. Pia-s paari kilomeetrit jala käuma.

15. juunil 1952 pühitsedi vahtsõnõ keřk sisse. Esä Vili-mon olle kogudusõ ja vahtsõ kerigu hoiõta 39 aastakka. Lühembit ja pikembit aigu teene’ Obinitsa keřkoh esä Anton Sõrg, esä Aleksei Samol-din, esä Afrat, esä Peeter Uibo. Keerulitsõl aol, ku keřk lāts tagasi Konstantinoopoli pat-riarhi ala, tiine esä Rafael. Timä aigu peeti latsilõ õigõusu laag-rit Võmmorskih, timä õnnist kats kõrda Obinitsa järve ni naati tegemä 18. augustil risti-käukõ Obinitsa järve manõ. Perimüspreestri, esä Viktor-Ehtäjä iihvõtmisõl tetti Obi-nitsa keřk nii seest ku välläst kõrda. Ni ümber kerigu tetti ja tetäs jarest kõrda.

Üle 20 aastaga omma’ kogu-dusõ väigä hää’ sõbra’ olnu’ Soomõh Põhja-Karjalah Tai-pale kogudus ni sääl koon’ par-hillatsõ Vinne rajani ka tõõsõ’ preestri’ ni kogudusõ’.

Kõstrist olle pikkä aigu Timo-fei Viinapuu, keriguvanõmbist Joann Luts, Andrei Kund, Niko-lai Kuus, Jefim Luts, Peeter Ots, Mihail Ilves, Paul Tammik, Vas-sili Lillepuu, Jüri Kiveste, Guuri Piholaan. Kündlemüüjist ja kel-lälüüjist omma’ olnu’ Paul Lõh-mus, Adele Talomees, Mihail Hõrn, Guuri Piholaan, Kaido Kooser.

Kerigukoori omma’ juhatanu’ Adele Talomees, Maria Hinri-kus, Elenora Aida, Einike Vas-sel, Urve Ivask. Põlitsõ’ laulja’ omma’ olnu’ läbi pikä ao Eevi Kattai, Anne Ülenurm.

Vassili Lillepuu iihvõtmisõl küsse kogudus tagasi 1940–1949 käest võet mõtsa ja maa.

Kerigu pühitsemise rist.

Niisamata ka vana keřk-kooli-maja, kost Obinitsa kuul olle pia tävveste vällä kolinu. Poistõ ravva- ja puutüükoda olle viil mõni aig sääl seeh. Aig olle maia kultanu, kõkõ hullõmbat tekk sõõgisaalih katusõ läbi-juuskminõ. Piholaanõ Guuri iihvõtmisõl kirof Hõrna Rieka Sapardi programmi rahaküsü-misõ, tukõ antigi ni maja saiõ vahtsõ katusõ. Vaihtõpääil tetti sääl majah latsi käsitüü- ja pärimuslaagrit, näituisi, tetti ka tiatrit ja peeti kontserte. Ku maja jäie saisma, sis naksi’ aknõ’ katski minemä, kiäki kammand sääl seeh ni kõrd kattõ ar’ käest.

A vana keřk-koolil olle nii-pallõ väke ni jõudu, õt joudsõ ar uuta’ vahtsõ pernaase ja pere-mehe, Lenna Kuurmaa ja Lauri Mäesepä. 2. mail 2024 – tuul kuupäävāl, ku vana kalendri perrä pühitsedi Obinitsa kuul-keřk, sis 120 aastakka ildampa pühits esä Viktor Ilmaveere keskusõ.

Obinitsa Issanda Muutmisõ kogudus käve läbi kõik 20. aas-tasaa ni 21. aastasaa alostusõ pöörähüse’, vana ja vahtsõnõ keřk näije’ nii hüvvi ku halvu päivi, a parhilla’ omma’ umah vahtsõh võrkusõh ja nuurusõh.

25. mail peetäs Obinitsa vahtsõh keřkoh kellä 10 koon’ 12 juubeliteenstüs, kohe omma’ pallõld kogudusõ rahvas, naa-berkogudusõ preestri ja rahvas, Setomaa vallavolikogo ja valla-valtsusõ vedosniku’, kõik, kiä’ saava’ ja tahtva’ tulla’ pidämä 120 aastaga juubelit. Kell 12 tetäs ristikäuk surnuaialõ, koh mälestädäs sinnä’ matõt preestrid ja keriguvanõmbit. 12.30 lātt ristikäuk vana keřk-kooli, parhillatsõ Ilmaveere keskusõ mano, koh peetäs väi-gokõnõ palvus. Pääle tuud kai-jas, kuis 120-aastakanõ noork vällä näge. Pääle tuud tulõ ütine pidolaud Obinitsa külä-keskusõ sõõgisaalih.

Tulgõ’ mi kogudusõ juubelit pidämä, hää umatsõ’ ni kõik, kinkõlõ mi kogudus ja keřk kal-lis om!

SÜNDMUSÕ SETOMAAL

- 1. juuni kell 16 Luca Berti fotonäütüse „Vana ja vahtsõnõ Setomaa“ avaminõ Verska talomuseumih.
- 2. juuni kell 15 Luhamaa piirijuusk.
- 3. juuni kell 12 Obinitsa muusiumi sünnüpäiv.
- 6. juuni kellä 14–18 Meremäe Meroosi tüütärõ – lapiseelik.
- 8. juuni kell 12 XIV Satserinna sõirapäiv Saatse muusiumi moro pääl.
- 8. juuni kell 16 Võro maakunna memme-taadi pido „Oh aegu ammuseid!“ Verska laululaval.
- 12. juuni kell 16 Paul Haavaoksa 100. sünnüaastapäiv Saatse muuseumih.
- 13.–14. juuni kell 12 Võromaa nuurikeskuisi suvõpäävā’ Miktämäe koolih.
- 15. juuni kell 14 Meremäe kooli 9. klassi lõpuaktus.
- 15.–16. juuni kell 10 jalgpalliturniir „Sports for All“ Verskah.
- 15. juuni kell 11 Verska kuul 130.
- 15. juuni kell 17 interaktiivsidõ skulptuuridõ näütüse „Kolm Pekot“ avaminõ. Teelahkme, Uusvada külä.
- 15. juuni kell 18 Käärijä x Treski, Treski küünüh.
- 18.–20. juuni VI Seto käsitüülaagri Litvinah.
- 21. juuni kell 14 Miktämäe kooli 9. klassi lõpuaktus.
- 21. juuni kell 12 Verska gümnaasiumi 9. klassi lõpuaktus ja kell 15 Verska gümnaasiumi 12. klassi lõpuaktus Verska kultuurimajah.
- 22. juuni kell 20 jaanipido Miktämäel.
- 23. juuni suvistõpühä.
- 23. juuni kell 20 jaanipido Verska sanatooriumi rannah.
- 23. juuni kell 20 jaanipido Meremäe mäel.
- 23. juuni kell 20 võidupäävā tähistäminõ Luhamaal.
- 24. juuni kell 9.30 suvistõpühä ehk troitsa Luhamaal.
- 25. juuni kell 12 Saatse muusiumi 50. sünnüpäiv.
- 28.–29. juuni kell 17 muusika- ja matkafestival Seto Folk Verska laululaval.
- 29. juuni kell 18 III Seto tandsupido „Kadāh kavvõkõsõ“ Verska talomuseumih.

SÜNNÜPÄÄVÄ JUUNIH

Ülendi Linda – 88 3. juuni Sõsarõ leelonaane, sõnolinõ	esä Sakarias – 55 24. juuni kerigumiis, laulumiis
Ressi Georg – 80 4. juuni Hõpõhõimu laulumiis	Tammiste Riin – 34 25. juuni Tsibihärbläse’ leelotaja
Majaku Helju – 65 7. juuni Petseri Seto Etnokultuuri Ühingu iistvidäjä	Süvaoro Tiina – 46 26. juuni Mokornulga koori leelonaane
Nikitini Riina – 63 7. juuni Hõpõhelme’ ja Meremäe mehe’ leelonaane, Meremäe-Obinitsa naiskooi laulja	Kõivu Eha – 73 30. juuni Kuldatsäuga leelonaane
Taali Kati – 41 7. juuni Madara’ leelotaja	Luiga Pille – 44 30. juuni Sõsarõ leelonaane
Lintropi Aado – 68 9. juuni Liinatšura’ laulumiis, folklorist	Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:
Niilusõ Olga – 74 10. juuni Ilolisõ leelonaane	Alektina Haljasmets 94
Pakleri Sirje – 80 12. juuni Hõpõhelme’ ja Meremäe mehe’ leelonaane	Jevpraksinia Štsegoleva 91
Palmi Riia – 62 12. juuni Meremäe-Obinitsa naiskooi laulja	Olga Haak 91
Siruli Sirje – 60 14. juuni leelonaane	Maria Viird 91
Lillmaa Tiina – 64 15. juuni Obinitsa raamadukogo juhataja	Manni Toobre 89
Priksi Kristjan – 47 22. juuni muusigamiis	Luule Aste 89
Vabarna Jane – 44 23. juuni sootska, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo päävanõmb, Verska Naase’ leelonaane	Valentin Saaremets 89
	Einu Mäepalo 87
	Jevgenija Kozlova 86
	Aino Laiu 85
	Jaan Talas 85
	Silvi Kahu 85
	Valentiina Mehilane 84
	Sofia Uibo 84
	Taimi Priikko 84
	Sinaida Järv 83
	Ilse Raiv 83
	Zhorzhetta Partala 80
	Olga Andresson 79
	Toomas Teervalt 79
	Aino Ilves 79
	Elme Haavik 78
	Luule Kuura 75
	Pelageja Sass 75
	Lilli Piksõõt 75
	Tiina Põlgaste 74
	Joel Gilbert Pierre Kuhlmann 73
	Ego Kõiv 73
	Airet Haavaoks 71
	Anatoli Bõkov 71
	Aino Karja 71
	Elmar Tuus 70

Õnnitlõmi ja soovimi tervüst ja õnnõ
ülebsootska Leima Evelinile
pujakõsõ Theodori sünnü puhul 19. aprillil 2024!

Kasu, kasu’ kařusõs,
vinnü’ vilevõttijas,
korgõs kroomka mängijäs ...

Seto Kuningriigi Kroonikogo
Setomaa aoleht

Õnnitlõmi tillõkõisi vallakodanikkõ!

LIISE LIIVAGO

THEODOR KRIIT

Leinämi

† Peeter Kattai

† Valentin Fomin